

PÖNGSIEK

SFERAKON 2008.

100

UVODNIK

Štovani štioče, dogurali smo do stotog broja Tvojeg omiljenog fanzina. Lijepa brojka, velika i okrugla, k tome ciljana na tridesete dane znanstvene fantastike u Zagrebu, SFeraKon 2008.

No, osobno nisam čovjekom koji bi pompozno obilježavao godišnjice, odnosno jubilarne prigode. Stvar je jednostavna: ljudi pišu, sve više, i - usuđujem se reći! - sve bolje, pa se 100. broj doimlje upravo prirodnim. Došli smo do stotice, vozimo dalje bez puno priče. Ipak, ne mogu ne osjetiti radost zbog ovog broja, radost makar za nijansu jaču od one koja prati svaki broj. Što mogu, toliko *jesam* taštim.

S druge strane, umjesto reminisciranja povijesti definitivno najžilavijeg fanzina - zapravo, najžilavije žanrovske periodične publikacije uopće - radije ču par misli posvetiti budućnosti. Planovi postoje, jedan od njih je sklapanje pojedinih brojeva oko jedne novele, odnosno mini-romana. Pokus je već učinjen brojem 99, koji izlazi zajedno s ovim. No, malo smo igrali na *zihet*: autorom smo izabrali Branka Pihača, dok je gostom-urednikom bio Aleksandar Žiljak. Pa, ako se ideja i ne „primi“, barem smo dali sve od sebe. U planu su i tematski brojevi, kao i do sada, u pravilu povodom obljetnice pisaca važnih za žanr. Kao

što rekoh, ljudi pišu, Generacija 21 pokazuje kako zna, hoće i može.

U ovom broju „Parseka“ ponovno nalazimo presjek autora, od etablirane Veronike Santo, preko Eda Barola i Kristijana Novaka do Denisa Giljevića koji se pojavljuje po prvi put na našim stranicama, no kao autor koji već ima lijepog iskustva za pojasom. A da budemo sigurni kako će i „tvrdi“ SF biti primjereno zastupljenim, nalazimo i dvije minijature Zorana Vlahovića. Na posljetku, posebice skrećem pozornost na esej Aleksandra Žiljaka o vrhunskom djelu SF kinematografije. Jednom riječju, i bez specijalnih priprema, ovaj broj je čitateljski užitak!

A sad, na čitanje!

U Zagrebu, 23. travnja 2008.

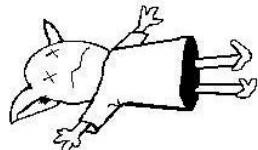
„Parsek“ na webu:

<http://parsek.sfera.hr/>

i još:

<http://parsek.blog.hr/>

B.Švel alias Dagi

Dobitnici nagrade SFERA

Ovogodišnji dobitnici nagrade SFERA, prestižne hrvatske nagrade za najbolje znanstvenofantastično djelo objavljeno u 2007. godini su, po kategorijama:

- **minijatura** - Danijel Bogdanović: *Decimala (Krivo stvoreni*, Pučko otvoreno učilište Pazin, 2007.)
- **kratka priča** - Ivana D. Horvatinčić: *Post mortem (Priče o starim bogovima*, Pučko otvoreno učilište Pazin, 2007.)
- **priča** - Nikola Kuprešanin: *Karakuri ningyo* (NOSF magazin br. 25, www.nosf.net, 2007.)
- **novela** - Danilo Brozović: *Besmrtna Dijana* (*Trinaesti krug bezdana*, Mentor i SFera, 2007.)
- **roman** - Predrag Raos: *Let Nancija Konratata* (Izvori, 2007.)
- **roman za djecu** - Darko Macan: *Dlakovuk* (Knjiga u centru, 2007.)
- **strip** - Ivan Marušić: *Entropola* (Mentor, 2007.)
- **poezija** - Tatjana Jambrišak: „*Slova iz snova*“ (Mentor, 2007.)
- **kritika** - Zoran Kravar: **Duboka fikcija: J. R. R. Tolkien – The Children of Húrin** (UBIQ br. 1, Mentor, 2007.)
- **posebno ostvarenje**
 - Melina Mikulić za dizajn znanstvenofantastičnih knjiga
 - Zoran Krušvar za multimedijalni projekt „Izvršitelji nauma gospodnjeg“
- **PROTOSFERA** (posebna nagrada mladom autoru za prvo objavljeno djelo) za kratku priču
 - Vesna Bolfek: *Snijeg i pepeo (Priče o starim bogovima*, Pučko otvoreno učilište Pazin, 2007.)
- **Povelja SFere** - (dodjeljuje Predsjedništvo društva SFera) Boris Švel za „Projekt Heinlein“ tijekom 2007. godine

Dodjela nagrada održat će se u Zagrebu, u subotu 26. travnja 2008. godine u 20 sati, na Fakultetu elektrotehnike i računarstva, Unska 3, u sklopu Svečane skupštine društva SFera, središnjeg događanja konvencije SFeraKon 2008.

Povratak Veronike Santo, odnosno ponovno objavljivanje njezinih radova, pozdravit će svaki ljubitelj žanrovske književnosti. Ovaj put donosimo priču Mreža koja je prvi put objavljenu u „Siriusu“ br. 81 (autorica je bila potpisana kao Vera Ivosić-Santo), a priređena je za „Parsek“ u sklopu pothvata pripremanja zbirke priča ove nadasve zanimljive autorice. U svakom slučaju, uvijek se radujem kad objavljujemo njezine priče.

Veronika Santo MREŽA

Hiram ostavi vozilo na maloj zaravni iza bloka kuća. Kuće su sve bile montažne, u svemu nalik jedna drugoj kao jaje jajetu, osim u boji.

Psiholozi kompanije nastojali su valjano obaviti svoj posao, pa su žive boje pokrivale zidove svih zgrada u naselju. Ovo je bilo jedino naselje na Medni, a u Kompanijinim kućama stanovali su svi, i oni samostalni i oni vezani ugovorom. Svi - osim Elijasa Papafavea.

Hiram je žurio ulicom prema zgradama što se samo jednim detaljem izdvajala od susjednih. Na njenom pročelju krupnim je slovima pisalo: „Svemirski san“. Pretenciozno ime, svakako, ali se moralno

priznati Kompaniji da joj ni u ovoj zabiti nije nedostajalo snova.

Bilo je hladno i glavice zvjezdanih pribadača treperile su kroz tamno plavetnilo nadolazeće pustinjske noći.

Hiram odgurne vrata i načas zastane na pragu, zaplјusnut toplim vonjem prostorije.

Fini mirisi cigara miješali su se sa slatkastim mirisom opojnih sredstava. I jedno i drugo bilo je poredano u širokim kutijama koje su ležale iza bara. Iznad njih dizala se svjetlucava, raznobojna piramida boca. Što se tiče opojnih sredstava, postojalo je pravilo: ne upotrebljavati ih u

zajedničkim prostorijama. Ali na Medni se nije mnogo držalo do konvencija.

„Hirame!“

Mijski je sjedio za barom s još jednim čovjekom glatko obrijanih ružičastih obraza.

Opet jedan novi, pomalo s dosadom pomisli Hiram. Jutros je stigao opskrbni brod i, kao i uvijek, dovezao nekoliko novih stanovnika u naselje. I još nešto: Izvještaj.

Hiram im je polako prilazio provlačeći se između stolova. Zrak kao da je bio nabijen elektricitetom. Deseci različitih lica, napregnutih i suviše veselih, stapali su je u jedno. Kao i toliko puta ranije, Hiram osjeti kako ga zapljuškuje plima iščekivanja, ali ovaj put on odluči ostati izvan njenog dohvata.

Nekoliko osoba okrene se prema njemu i pozdravi ga. Ostali su bili zaokupljeni velikim ekranom koji je zauzimao gotovo polovicu središnjeg zida.

„Arno, novi liječnik... Hiram, jedan od najperspektivnijih momaka. Za godinu dana bit će bogat. Ili možda već jeste“, upoznavao ih je Mijski, cereći se.

Arno privati Hiramovu ruku i hitro je stisne.

„Drago mi je, gospodine Hirame“, reče.

„Ovdje nema gospode, dragoviću“, reče Mijski lupnuvši ga po leđima.

Arno se nelagodno premjesti na stolici i zacrveni.

Pravi žutokljunac, zaključi Hiram.

„I kad imaš novca, u ovoj ti rupi ne vrijedi mnogo“, Mijski zapali cigaretu. Zapuhne ih mirisavim, pomalo ljutim dimom.

„Baš smo razgovarali o planinama“, osmjeli se Arno promijeniti temu. „Mijski kaže da jirta upravo cvjeta.“

„Ideš li sutra, Hirame?“, upitno ga pogleda Mijski.

„Idem“, kratko odgovori Hiram.

„Možda neće trebati“, tajanstveno doda Mijski.

Hiram nije bio raspoložen razmišljati o tom nagovještaju, iako ga je Mijski napeto gledao, očito očekajući njegovu reakciju. Hiram naglo ispije naručeno piće. Bio je to neki zelenkasti liker pomalo gorka okusa. Arno ga je sumnjičavo gledao. Ispred njega je stajala još nedirnuta čaša.

Jedna žena bujne crvene kose mahne Mijskom.

„Zove se Marija“, reče on nemarno, iako ga pridošlica nije ništa pitao. „Hajde, srce, odluči se“, okrene se prema Arnu, „da ostanem s tobom ili da noćas usrećim Mariju?“

„Mislim da ću ostati s Hiramom“, reče Arno, gledajući ga pomalo uznemireno. Bio je čuo da se na ovim usamljenim svjetovima ne pravi previše razlike s kim će se podijeliti krevet: bilo ih je premalo da bi mogli biti previše izbirljivi s kim će naći malo topline.

„Idea ti se ne sviđa“, nasmija se Mijski. „No, dobro. Onda idem. Hirame,

samo časak“, reče pozivajući ga u stranu. „Večeras je Izvještaj, kao što znaš.“ Hiram slegne ramenima. Naravno da je znao. „Slušaj, bio si dobar prema meni kad sam stigao ovamo“, reče gledajući ga u oči. „E, pa imaj na umu, ovo ti kažem u povjerenju. Na Kirsjagi upravo počinje cvjetati trgovina zemljom.“

Hiram osta časak, gledajući zamišljeno za njegovim širokim ramenima i prisjećajući se svoje odluke da ga Izvještaj ovaj put treba ostaviti na miru.

Arno se osvrtao oko sebe, ne pokazujući, bar na prvi pogled, zanimanje za njihov razgovor.

„Tko je onaj?“, upita gledajući prema jednoj grupici, ali ne pokazujući nikog posebno.

Hiram je odmah znao na koga misli. Visok, sjedobradi čovjek dominirao je u društvu. Hiram se i prije često pitao po čemu taj toliko odskače od drugih. A onda je shvatio: bio je živ, najživlji čovjek kojeg je ikada vido.

„Papafave“, reče, „Elijas Papafave. Veoma je bogat. Siguran sam da ima I-B klasu, možda i A.“

„Pa što onda radi ovdje?“, zaprepašćeno upita Arno.

„Zabavlja se“, slegne Hiram ramenima. Ni sam nije vjerovao u to, ali mnogi su se pitali: što radi Elijas Papafave na Medni?

Arno je, ne razumijevajući, vrtio glavom. Tanka plava kosa mu se ljepila po čelu.

Pisak s ekrana poput oštrog udarca nožem prekine žamor u sali.

Imena planeta i prateće brojke redali su se ekranom. Popis planeta za zabavu smijenio je popis planeta s najpovoljnijim mogućnostima zarade. Sasvim na kraju pojavio se popis planeta pogodnih za stanovanje, ali za njih nije postojalo naročito zanimanje. Na Medni nije bilo veterana.

Glasan žamor nadjača ugodan glas s ekrana.

„Do đavola, prije samo dvije godine Medna je bila prva na popisu planeta s dobrom zaradom“, reče Hiram škiljeći prema ekranu i osjećajući kako mu bilo počinje ubrzano tući: na kraju je ipak prevladao njegov poduzetnički duh.

Jirta se brala i slala u kontejnerima u velike farmaceutske kuće: kao droga bila je previše opasna, u malim količinama je bila traženi anestetik. Tražnja je zbog nečega bila opala. Što se njih tiče, to je značilo manju zaradu.

„Kakva nesreća“, jadikovao je Arno. „Baš sad da stignem na Mednu, i to vezan dvogodišnjim ugovorom.“

Hiram pokuša kimnuti glavom s razumijevanjem. Ipak, nekom iskusnijem to se ne bi nikad bilo dogodilo. Vezati se dvogodišnjim ugovorom, a pri tom se ne protruditi saznati što stoji u najnovijem Izvještaju! Novac je uspješno rješavao

ovakve probleme. Uostalom, određene investicije potrebne su za svaki posao.

„Mislim da će sad otići“, Arno naglo ispije čašu koja je cijelu večer stajala netaknuta pred njim. Oči su mu blistale, nije se znalo da li od suza ili od bijesa.

„Možeš mi se pridružiti ako hoćeš“, reče Hiramu.

Hiram već htjede odmahnuti glavom, ali to ipak ne učini. Bio je umoran i pomalo rezigniran, iako cijelog prokletog dana nije ništa radio. Ništa, osim što je razmišljao. A to je ponekad zamorna i vraški uzinemirujuća djelatnost.

„U redu“, reče na posljetku, „možemo se malo zabaviti.“

* * *

Hiram polako krene preko ceste. U glavi mu se vrtjelo od večerašnjeg pića i on punim plućima udahne zrak, gladak i hladan poput oštice noža. Malo dublje zavuče glavu u ovratnik termo jakne i skrene prema parkiralištu.

Okrene ručku startera i vozilo se uzdigne nad tlom, te nečujno klizne prema obali oceana.

Tu, na obali, prvi je put sreo Elijasa Papafavea. Bučan, hirovit čovjek kojeg je sretao u naselju i u krčmi, ovdje je pokazao sasvim drugo lice. Zato je Hiram taj njihov susret na pješčanoj plaži smatrao prvim. Otada su često šetali i vodili razgovore uz silovit zvuk valova što su tukli tamni pijesak

obale. U jednom trenutku on je zaključio da mi može vjerovati. Kada? Vjerojatno nedavno, možda tek jučer.

„Kako si došao do ovoga?“, upitao je jučer Hiram pokazujući oko sebe. Bili su u Elijasovom studiju, u samom srcu njegove kuće.

„Novac“, slegnuo je ramenima Papafave, „i vjerojatno sreća.“

Naravno, novac. Kuća, velika bijela kocka što je ležala na samoj obali oceana, bila je jedan od posljednjih, potpuno autonomnih modela i morala je stajati cijelo bogatstvo.

Hiram sad izađe iz vozila i približi se kući. Teška i mrka masa vode disala je u tami. U zraku je lebdio tanak, oštar miris soli.

Monitor na vratima se osvijetli ali Hiram nije mario za ovu malu domaćinovu nepristojnost. Njegovo je lice sad lebjelo na nekom holomonitoru u kući.

Vrata se otvore i propuste ga i zatvore se odmah za njim poput školjke. Hiram zakorači u hodnik sa sedefastim, blago osvjetljenim zidovima, sigurnim koracima prođe kroz kuću i uđe u jednu prostoriju.

Papafave je sjedio u širokom naslonjaču i gledao holomonitor na kojem su promicale gomile brojki i dijagrama. Monitor se odjednom zamrači i raspline. Elijas se okrene prema njemu.

„Što, nije ti se svidio novi liječnik?“, upita pripaljujući cigaretu. Oči su mu sjale ispod gustih, kuštravih obrva.

„Pa da znaš, i nije“, nestrpljivo odvrati Hiram. „Htio bih da mi još jednom pokažeš onaj film“, doda.

Papafave ga načas oštro pogleda, a zatim počne prebirati po tipkovnici smještenoj tik do njegove desne ruke.

Monitor se ponovno osvjetli i Hiram dopusti da ga trodimenzionalna slika povuče u prostor.

Pred njima se pojavi međuzvjezdana krstarica blistave, srebrne boje.

Hiramu se činilo da bjesomučno juri kroz prostor zajedno s njom. Onda se nešto dogodi. Činilo se kao da je letjelica počela polako usporavati. Kretala se sve sporije i sporije, kao da je upala u neku gustu ljepljivu smjesu. Napokon se zaustavi, a zatim se Hiramu učini da je dobio udarac u želudac. Brod se počeo vraćati istim pravcem, ali suprotnim smjerom, bez ikakvog manevriranja, kao da ga neka divovska ruka gura s pramca.

Slike nestade. Bila je to kratka snimka i trajala je jedva tridesetak sekundi. Bila je vlasništvo Vlade i tko zna kako je se Elijas domogao i koliko ju je platio.

„Dakle, tako“, promrmlja Hiram više za sebe. Od jučer je nekoliko puta uhvatio sebe kako sumnja da je uopće vidio tako nešto: kao da je netko jednostavno rukom odgurno neželjenog posjetioca s kućnog praga

„Što sad namjeravaš?“, upita ga Papafave.

Hiram ga za trenutak zbumjeno pogleda, a onda shvati; pitanje se nije odnosilo na snimku, već na Izvještaj.

„Čuo sam da na Kirsjagi ima neki posao“, reče osluškujući nesigurnost u svom glasu. Zapravo nije znao da li ga još zanima Kirsjaga i novac koji bi mogao tamo zaraditi. „A ti?“, odvrati protupitanjem.

„Ostati će živjeti na Medni“, reče jednostavno Papafave.

Hiram zapazi ono „živjeti“. Ne zarađivati, ne zabavljati se, ne stanovati - već živjeti.

I onda, poslije kratke stanke, kao da se napokon odlučio, Papafave reče: „Kupit će Kompanijin dio na Medni.“

* * *

Jutro je bilo sivo i svježe. Hiram je unajmio letjelicu i sad se približavao planinskom vijencu koji je na sjeveru opasavao pješčanu zaravan. Naselje, tužno unatoč svojim živim bojama, ležalo je u daljinji, kao tijelo golemog mrtvog harlekina.

Hiram je sad znao: svi oni razgovori u toku protekla dva mjeseca bili su priprema za ono jučer.

Gospode, znaš dobro da mi se ne sviđa ovo društvo u kojem živim, reče Hiram sam sebi bijesno. A ne sviđam se ni sam sebi, pomisli. Dugo se nastojao uvjeriti kako osuđuje vlastitu civilizaciju zato što se sam osjeća uzaludnim. Jer, uvjek je privlačno svoje greške uviti u veće. Samo,

sad mu se činilo da je odnos recipročan: staničje se raspada kad organizam počinje umirati.

Lagana plava izmaglica dizala se s obronka planine. U podnožju su pramenovi bili razrijeđeni i halucinacije su se pojavljivale u mahovima, ali na samim planinama, gdje je jirta gusto rasla i mirisna magla plovila poput oblaka, mozak se divlje kovitlao. Nitko nije prilazio planinama bez zaštitnih filtera, osim samoubojica. Najblaže djelovanje koncentrirane jirte bilo je ludilo. Iako se naselje Kompanije nalazilo kilometrima udaljeno od planina, ponekad su vjetrovi znali donijeti istanjene blijede pramenove magle sve do obale.

Hiram spusti letjelicu na jedan niži obronak. Sjeti se da mu je jednom netko rekao da jirta podsjeća na polja lavande koja su nekad postojala na Zemlji. Ali on nikad nije bio na Zemlji i nije znao kako izgleda lavanda.

Sad je morao misliti na druge svari. Kao, na primjer, što dalje sa svojim životom?

Otići na Kirsjagu i zarađivati. Imao je njuh za novac i ubrzo bi mogao postati stvarno bogat. Ali što onda? Otići u neko zabavište, zabavljati se? Ili postati moćnik u nekoj kompaniji, političar na nekom planetu i igrati se vlasti?

„Gledaj, Hirame!“

Opet je bila noć i on je bio u Elijahsovoj kući na obali. Zvjezdana karta bljesne pred njima pokazujući oblast Medne. Na nekoliko parseka udaljenosti bila je povučena tanka crvena crta, bio je to dio snimke označen u nekoj Vladinoj agenciji, koji je pokazivao dokle su mogli ići njihovi brodovi. Što je bilo iza, nisu znali. I nije im bilo dopušteno prijeći ovu nevidljivu granicu, koji nisu oni povukli.

„Vidiš, Hirame, ovo je Medna. Sasvim smo blizu zabranjenom području. Nešto kao prva linija fronta. Ne znamo tko nas je zaustavio i zašto, samo znamo da ne možemo preko i nema nikoga koga bi mogli pitati za turističku vizu.“

„Očito im se ne svidamo“, nasmiješio se kiselo Hiram.

„I meni je palo nešto tako na pamet. Mogli bi pokušati pogoditi i zašto. Stoljećima već osvajamo sistem za sistemom, stalno se nadajući kako ćemo nekoga sresti. I onda, prije dvadesetak godina taj ‘netko’ nas zaustavlja. Sad znamo da ‘drugi’ postoje, ali nas ne žele. Ili nas ne žele ovakve?“

Hiram je netremice gledao u ekran. Crvena crta je okruživala poznati svemir, svemir kojim je vladao čovjek. I činila od njega klopku za vukove. Bili su kao zatvoreni u mreži.

„Oni u Centralnom vijeću odlučili su ne iznositi ništa u javnost. Vjerojatno su zaključili da se zasad ne može ništa učiniti, pa zašto onda izazivati nepotrebna uzbuđenja? Uostalom, ne vjerujem da bi se baš puno njih ozbiljno zabrinulo“, doda pomalo sumorno.

Ja jesam, pomisli Hiram, ali ne reče ništa. Iz cijelog naselja, Elias je izabrao samo njega.

„I onda smo riješili kupiti neki zabačeni planet.“

Hiram primijeti da govori u množini. Mi... koliko njih i tko su?

„Odlučili smo se za Mednu. Znao sam da će cijena jirte pasti. Tako sam sjedio tu i čekao. Sutra ujutro, Kompanijin dio na Medni će biti moj, a ona ima sva prava na planet. Morali smo štedjeti“, odgovori na neizrečeno pitanje. „Medna će još dosta progutati dok se ne osposobi.“

„Za što?“, oprezno upita Hiram.

„Za život, Hirame, za život. Ispod pustinja ima vode. Zasadit ćemo polja, podići ćemo šume. Ova kuća će biti glavna baza i ništa više. I ona će nestati kad nam ne bude više potrebna. Počet ćemo od početka, od tla. I jednog dana, iako mi to sigurno nećemo vidjeti, vrata će se otvoriti. Možda.“

„Možda?“

„Mislim da vrijedi pokušati i za to ‘možda’.“

Elias ga je gledao pravo u oči i u njima je bilo pitanje: jesli s nama, Hirame, imaš li hrabrosti za ovako što?

Hiram je sjedio u letjelici. Valovi svjetlucave plave magle promicali su s druge strane okna.

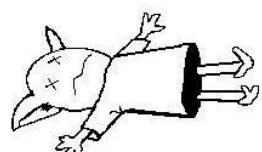
Vjerojatno je cijela priča bila samo ludi Eliasov san, nije se znalo ni zašto, ni kako je postavljena barijera preko koje se nije moglo dalje. Ali na kraju krajeva, zar je bilo bitno zašto ona postoji i da li će se uspjeti napraviti pukotina? Bilo je puno bitnije što ljudi sad imaju razloga da se bore sa svojim najvećim neprijateljem: sa samima sobom.

Hiram sad shvati razlog životnosti što je tako žestoko izbjijala iz Papafavea. On je imao nešto što već davno nitko nije imao: cilj i vjeru u čovječanstvo. Samo, uspeti se bilo je teže nego pasti. Da li je on, Hiram, i uopće koliko još drugih, spremno da još jednom krene od početka?

Opskrbni brod je sutra polazio s Medne. Za nekoliko dana mogao je biti na Kirsjagi.

Iza njega su ležali obronci smrti. Bilo je dosta skinuti filtere i jednom zauvijek utonuti u snove i naći konačan mir.

Negdje dolje, kilometrima daleko, na obali oceana, jedan je čovjek čekao drugog čovjeka.

Jedan od novih žanrovskega autora več nam se predstavio na stranicama „Parseka“ svojim akcijskim pričama. Tough guy dalmatinskog SF-a, Šibenčanin Ed Barol bez sumnje je autor čije ćemo radove zdušno čitati i u buduće. Nova potvrda njegove kvalitete je druga nagrada na pazinskom natječaju pričom Dobar ulov prema kojoj je i nazvana svekolika ovogodišnja istračonska zbirkha.

Ed Barol

DORA

Obzor se približavao kako je dan postepeno ustupao mjesto nadolazećoj noći. Dora je ustrajno koračala, bolnih nogu i natečnih gležnjeva, kroz visoku žutu travu prema brežuljcima i rijetkoj šumi iza njih. Vjetar koji ju je dotad hladio i lelujao travu oko nje smirio se u nježni šapat. Tamo naprijed u udaljenim krošnjama jedna crna žuna je snažnim kliktajem upućivala svoj pozdrav odlazećem suncu.

Malo dijete koje je nosila u svom naručju, rukama koje su već postale tupe i neosjetljive na bol, ispusti prigušen jecaj. Plač koji je neprestano slušala posljednih dana, presudio je u povremene jecaje. Dječak je onemoćao, vruć i crven, teško disao, svladan bolešću. Jedva je uspjela natjerati ga da posiše malo mlijeka, kojeg je u njezinim dojkama zbog nedostatka hrane i napornog dvodnevног pješačenja bilo sve manje. Znala je da dijete umire i da joj, ako uskoro ne dođe

do svog cilja, preostaje samo iskopati mu malen grob i brižno ga prekriti velikim kamenjem da ga se ne dočepaju divlje zvijeri. To ne bi bilo prvo dojenče koje joj je smrt otela iz ruku, ali priče koje je čula ispunile su je nadom da bi barem ovo mogla spasiti.

Mora stići do stabla prije mraka, pomisli ubrzavši hod, brežuljci su maleni i nisu dovoljno strmi da joj pruže zaštitu. Provest će još jednu noć na stablu, sjedeći na grani i držeći dijete u stalnoj borbi sa snom koji bi je mogao svladati i učiniti da padne dolje. S dolaskom tame doći će i noćovuci, klizeći tiho kroz mrak, sa svojim svjetlećim očima, malim pjegavim tijelima ukrašenim kitnjastim repom i oštrim zubima. Zrak će ispuniti njihovo zavijanje koje ledi srce i priziva tugu. Ostalo je dovoljno svjetla da stigne, pomisli, kad na svom pravcu ugleda tračak dima kako se uzdiže iza jednog brežuljka.

Molim te, Bože, neka bude neka kuća, neko domaćinstvo, ako već ne i gostoljubivo, onda barem s nekom štalom u koju se može skloniti i bunarom na kojem može utaziti žed. I vodom dovoljno hladnom da načini obloge koji će smanjiti djetetu vrućicu. Samo da ne naleti na neku družinu razbojnika ili putujućih vojnika. Biti će prisiljena zaobilaziti ih u širokom luku i neće se dočepati stabla prije mraka. Ugledaju li je, njihova tijela će postati hrana za noćovuke, rezanih vratova, nakon što utaže svoju pohotu na njoj.

Mala kamena kućica, okružena trošnim drvenim štalama, bilo je ono što je uz uzdah olakšanja ugledala kad je oprezno provirila iza brežuljka. Oko imanja se protezao suhozid s trnovitim granama nabacanim po njemu. Jedna žena je upravo namještala vrata od debelih prepletenih grana na ulaz u dvorište, okružena s dva velika kuštrava psa. Ovi podigoše njuške uvis i ispuste kratki lavež kad se Dora podigla i krenula niz brežuljak. Žena podigne pogled prema njoj i umiri pse, tapšući ih po glavi. Stala je pored još uvijek otvorenih vrata čekajući da se Dora približi. Bila je odjevena u grubu haljinu, zakrpanu ali čistu, jednostavna žena u tridesetim godinama, snažnog lica i crne kose vezane na potiljku. Dora postane svjesna svog izgleda, umrljane poderane haljine, ispijenog izgrebenog lica i neuredne labavo vezane smeđe kose čiji su pramenovi lepršali oko nje. Priđe ženi i stane ispred nje zagledana u njezine oči koje su je samilosno gledale.

- Budi pozdravljeni gospodarice, molim te, udijeli nam zaklon za ovu noć.

- Sama si? Nema muškarca uz tebe? - upita je žena tiho, gladeći jednog psa po glavi.

- Sama sam. Moj muž je ponio mač u vojnu Lorda Balta prije gotovo pola godine.

- I moj suprug je morao otići s istom vojskom - odvrati joj žena povukavši se s ulaza. - Uđi, sestro.

Dora se s uzdahom olakšanja provuče kroz uski ulaz koji žena zatvori za njom i nabaca još trnovitih grana po vratima. Svjetlo dana se sad već gotovo sasvim povuklo, dok se Dora kretala po sjenovitom dvorištu prema ulazu u kućicu. Ispred nje su veselo koračali psi, mašući repovima, koji su je propustili u dvorište nakon što su je kratko onjušili. Njezina domaćica joj otvorila vrata i propusti je ispred sebe, zatvorivši vrata psima koji ostadoše tužno civiljeti.

Kamena kućica je bila mala, od samo jedne prostorije u kojoj je dominirao izgrebeni drveni stol ispred kamina u kojem je plamnjela vatra. Uz zidove, pocrnjele od dima, bili su postavljeni ležajevi pokriveni slamaricama i grubo otesani niski ormari. Dva mala prozora koja su gledala na dvorište već su bila prekrivena drvenim kapcima. Starac koji je sjedio uz stol na jednom od trupaca oko njega, stade se pridizati, rukom posegnuvši prema sjekirici za pojasm. Kad je ugledao Dorinu domaćicu iza nje odmakne ruku i ponovo sjedne, osmjehnjuvši se Dori osmjehom koji je otkrivao duge godine žvakanja duhana. U prostoriji je sjedila i starica uz vatru, prebirući rukama po zdjeli graha, koja okrene svoje izborano lice u njihovom smjeru, osluškijući, s mutnim očima uperenim negdje pored, što

su otkrivale sljepilo. Na zemljanom podu uz stol su sjedila dva dječaka, zabavljajući se tako što su jedan drugog udarali golim tabanima po gležnjevima, ne obazirući se na pridošlicu. Starac sad umjesto sjekirice dohvati svoj dugi kvrgavi štap i zadržavajućim brzinom i preciznošću klepne obojicu po glavi, što ih natjera da sjednu mirno i podignu svoje glave.

- Dobro došla u dom Maceja Virhana, putnice namjernice. Ovo su njegovi roditelji i njegovi sinovi - žena stane pored nje i pokaže joj rukom da sjedne.

- Hvala ti, blagoslovljena bila - uzdahne Dora spuštajući svoje umorno tijelo.
- Neka Gospod čuva tvog muža na njegovu putu. Ja sam Dora Lasnuk iz Pairana, malenog sela dva dana hoda na istok.

- I tvog supruga također, nek se vrate živi i neobogaljeni, sestro - odvrati joj domaćica stavljajući pred njene zahvalne oči zdjelu svježe vode i komad kruha i sira.

- Kamo si krenula? - upita je starac, nagnuvši se prema njoj.

- Prema zapadu, na Greyhotsko polje, još dan hoda otprilike.

- Ah! - starac odmahne glavom. - Stranci.

- Dijete ti je bolesno? - žena sjedne pored nje popipavši dječaka nježno po vrućem čelu. Dora ga je pokušavala nahraniti prislonivši ga uz svoje grudi, osluškujući njegovo jedva čujno sipljivo disanje.

- Mora da si očajna kad si se krenula obratiti stranim bezbožnicima.

- Jesam - odgovori Dora žvačući kruh. - Umrijet će uskoro bez pomoći, lijekovi koje sam dobila od našeg seoskog travara ne pomažu, a čula sam razne priče o čudima za koje su stranci sposobni.

- Čuli smo i mi - starac je još uvijek odmahivao glavom. - Već dva mjeseca su tu u blizini, sada okruženi odabranim stražarima svih pet Lordova naše zemlje. A čuli smo i da se spremaju na odlazak, morat ćeš požuriti.

- Moram stići na vrijeme, jednostavno moram.

- Ništa dobro neće doći od tih stranaca, ništa dobro, zapamtite to - zaključi starac razgovor. - Samo će mladim ljudima usaditi lude misli u glavu. Lude misli i glupe maštarije - njegov namršten pogled zaokruži od Dore prema dvojici dječaka, koji su slušali otvorenih usta.

Dora pojede i zadnje mrvice hrane postavljene ispred nje, osjećajući grižnju savjest pod pohlepnim pogledima mršavih dječaka. Sada je njen umor počeo potpuno dolaziti do izražaja. Žena to primijeti i pokaže joj rukom jednu od slamarica uza zid. Dora zahvalno kimne i smjesti se s djetetom, hlađeći ga oblozima hladne vode dok mu je jednu svoju dojku gurala u majušna usta. Valovi pospanosti zapljuskivali su njezin mozak, a noge onemoćale od dva dana hoda stanu se trzati i grčiti i ona se prepusti snu i prigrli nadolazeću tamu.

* * *

Maleno žutocrveno sunce koje je izašlo iza brežuljaka zateklo je Doru kako već dobrih sat vremena hoda na sivom jutarnjem svjetlu, izluđena od brige, gonjena strahom da će do cilja stići s mrtvim dijetetom. Ostavila je iza sebe svoje domaćine i selo koje je prošla samo kilometar dalje, dok su se mještani tek budili, a rijetki pijevci klicali svoj pozdrav zori.

Dan je već napola prošao kad je stazom kroz šumu izbila na mali proplanak na kojem je, pored svog konja, na povećem kamenu, sjedio bradati muškarac u izubijanom oklopu s mačem, žvačući komad sušenog mesa.

Glupačo, glupačo, glupačo, prekori samu sebe usporivši svoj hod na oprezno približavanje, umjesto gušće šume u kojoj bi bila skrivena, izabrala je stazu na kojoj je bilo lakše hodati, zaboravivši da može biti i prometna. Spusti glavu prolazeći pored njega i promrmlja tiki bojažljivi pozdrav. Muškarac glasno podigne dok je prolazila i podigne se brišući masne prste o svoje hlače.

Skoči prema njoj, posegnuvši rukom prema njenoj glavi. Dora pokuša potrčati ali umakne samo nekoliko koraka prije nego je vojnik udarcem obori na tlo. Uspjela sa skotrljati i zaštitići dijete koje položi u travu pored puteljka. Muškarac je postavi na koljena i laktove i zadigne joj haljinu odostraga. Uz zadovoljno mumljanje stane se bolno zabijati u nju. Trpjela je, stišćući u desnoj šaci dršku dugog oštrog noža skrivenog u rukavu. Bila je to oštrica brižno čuvana generacijama i pomno oštrena kremenom do savršenstva u dugim noćima.

Dok je muškarac uz stenjanje pojačavao svoj tempo, dijete pored njih u travi počne slabašno plakati. Dora protrne od straha. Cijeli dan nije imalo snage da se oglasi, ali sada lišeno toplih njedara majke i stalnog ljuljuškanja brzog hoda, skupilo je snagu za negodovanje. Vojnik, prekinut u svojoj zabavi, urlikne promuklo i stade izvlačiti kratki mač koji mu je visio na pojusu. Dora brzo zamahne nožem ispod sebe i skoči na noge. Dok se muškarac kotrlja urličući od boli i držeći se za okrvavljene testise, pokušavajući izvući svoje oružje, Dora zamahne i ubode ga s leđa u vrat iznad oklopa, točno ispod lubanje. Oštrica glatko uđe i izađe, prekinuvši leđnu moždinu. Nije bilo ništa teže nego sa nekom ovcom, pomisli, spremajući svoje oružje natrag u skrovište u rukavu. Nije se usuđivala ništa uzeti s umirućeg vojnika, iako je njegova kesa s novčićima bila vidljiva za pojasmom. Uzeti mu stvari bilo bi prirodno za nekog muškarca koji ga je ubio u borbi, ali za nju bi posjedovanje njegovih stvari značilo smrtnu presudu. Pokuša pristupiti njegovu konju u namjeri da iz bisaga izvadi hranu i vodu, ali veliko bojno kljuse nanjušilo je krv i bijesno njištalo pokazujući zube i topčući kopitima. Dora odustane, pokupi dijete, ostavljujući mrtvog vojnika i nastavi put. Neka ga opljačka sljedeći putnik koji prođe, ako nekoga i bude prije mraka.

* * *

Dan je bio na izmaku kad se tiho provukla kroz grmlje na čistinu, izbjegavajući stražare oko polja i njihove logorske vatre. Svuda oko polja je bilo vojnika pod raznim zastavama i šatora uglednika i vitezova za koje je znala samo iz priča. U daljini je ugledala i zastave Lorda Balta, crvenog grifona na zlatnom polju. Ali ovo su bile elitne jedinice, seoski odredi u kojima se borio njen muž su bili negdje iza planina na sjeveru, čiji su se vrhovi obavijeni maglom jedva nazirali u daljini. Pomoli se još jednom za njegov povratak, strahujući da ne završi kao njegov otac i dva brata čije kosti nikad nisu vraćene domu, ostavljene da trunu na nekom bojnom polju, u ratu izazvanom kartaškim dugom dvaju Lordova. Izgubila je dosta vremena provlačeći se kroz gusto grmlje, ponekad i puzeći po zemlji, oprezna u svom strahu da je ne otkriju. Običnoj seljanki nikad ne bi dozvolili da stupi pred strance. Izbičevali bi je i otjerali, i to ako bi imala sreće. Posljednih sati, približavajući se, gledala je kako se na zapadu blistava svjetla uzdižu u nebo. Poneka bi se ponovno spustila, ali rijetko, većina je nestajala zauvijek. Stranci su zbilja odlazili. Žarko se nadala i usrdno molila da zatekne bar neke od njih kad stigne.

Izašla je iz šikare na polje i s olakšanjem ugledala jedan brod stranaca. Izgledao je kao jedna od onih školjki što ih putujući trgovci donose s dalekih tamnih mora, samo s nogama, presijavao se u plavo crnim nijansama i blještao svjetlima. Prešla je samo desetak metara, kad je iza sebe začula

povik i topot nogu u čizmama. Osvrne se kratko i ugleda jednog vojnika s kopljem u ruci kako trči za njom. Trčala je kao sumanuta prema brodu stranaca ispred sebe, praćena njegovim povicima. Prema njoj kreće skupina muškaraca obučena u tamnoplava pripojena odjela sa sitnim blještavim zvjezdama, posutim po ramenima, koje su se spuštale po rukavu i kovitlale u spiralu. Niski nabijeni muškarac, gotovo manji od nje, ali izrazito snažan, potrči prema njoj skokovima koji su prkosili gravitaciji, izvuče neko oružje s boka i u trku opali svjetlosnu zraku. Dora vrisne kad je zraka proletjela pored nje, ali s olakšanjem začuje tresak o zemlju vojnika koji ju je progonio. Dotrči do muškarca koji ju je spasio i baci se na koljena ispred njega, pokušavajući doći do daha. Ovaj je na rukavu imao najgušću spiralu s najviše zvijezda. Voda, zaključi Dora. Ispod spirale se kočila slika šake koja stiše grom.

- Molim vas pomozite - prodahće - moje dijete umire, bolesno je, u ime Boga pomozite mi!

- Ustanite, molim vas - pruži joj ruku i podigne na noge. Govorio je zajedničkim jezikom, s prizvukom istočnih pokrajina, bez ikakvog stranog naglaska. - Kako vam mogu pomoći?

- Spasite ga, molim vas! - preklinjući pruži dječaka prema njemu.

- Gospođo, mi smo zadnji brod, upravo se spremamo na odlazak, nemamo liječnika - pogleda u njene očajne oči i bolesno dijete pa uzvikne - Andersone, šifra A2 crveno!

- Ali poručniče De la Hoya, ne možemo... - pokuša se pobuniti muškarac kojem se obratio.

- Na moj brk, Andersone, učini što sam ti rekao, to je zapovijed! - mrko ga pogleda na što se ovaj okrene i potrči natrag prema brodu.

Minutu kasnije, s neba se stade spuštati blistavi vatreni trag. Lender je nemilosrdno trošio gorivo u žurbi da se što prije spusti. Nakon par minuta maleni brod s treskom sleti u blizini velikog i iz njega iskoči jedna osoba noseći veliku torbu i potrči prema njima. Dora ostane zaprepaštena, otvorenih usta. Bila je to žena, u istoj uniformi kao i muškarci i s jednakom gustom spiralom zvijezda kao ovaj pred njom. Samo što je umjesto šake koja stišće grom na rukavu imala zmiju omotanu oko nekog štapa. Crnu kosu je vezala u rep i imala je lice s kosim crnim očima kakvo Dora još nije nigdje vidjela. Bila je vitka i viša od muškarca ispred nje.

- Gdje ti je ranjeni vojnik? - upita muškarca koji rukom pokaže na dijete. - Oh, sranje, Manuel, nastradat ćeš zbog ovoga - spusti torbu na tlo i iz nje izvadi malenu tanku prozirnu ploču nalik na staklo, ali savitljivu. Prijeđe s njom preko djeteta u Dorinim rukama. Kako je prelazila preko njega, tako je Dora mogla vidjeti na ploči sve unutrašnje organe i kosti svog sina. Srce kako tuče i krv koja pulsira. Kao kod netom zaklanog i otvorenog pileteta koje se sprema za blagdane. Kad je odmaknula ploču, na njoj se stanu pojavljivati sitni znakovi.

Dora je drhtala od straha dok je žena spremala ploču u torbu i iz nje izvadila neku metalnu spravu u koju ugura dva mala zelena valjka. Prisloni je na djetetovo ogoljeno rame i odmakne nakon dva brza siktaja.

- To je to, za par sati će biti zdravo, a dobio je i koktel cjepiva za ubuduće.

- Za bolesti za koje se priča da ste ih vi donijeli sa sobom? - upita je Dora drhtavim glasom.

- Ne, gospodo - odgovori joj žena blago - za vaše vlastite. Mi koji smo se spustili smo potpuno čisti, prilagođeni vašem planetu, trebat će nam vremena da se priviknemo na naše vlastite mikroorganizme kad se vratimo na matični brod.

- Želite li možda zatražiti azil i poći sa nama? - upita je muškarac. - Za par sati, onaj iza vas koji vas je progonio će se probuditi, samo je ošamućen.

Dora se osvrne prema vojniku koji je nepomično ležao iza nje. Mrak će pasti prije nego se probudi, noćovuci će spremiti njegovu priču u svoje želuce zajedno s njegovim mesom. Ali prešuti svoja razmišljanja.

- Poći sa vama ? Je li to cijena života mog sina, da vam služimo u vašoj bezbožničkoj zemlji? - obrati se muškarcu, nastojeći ignorirati ženu.

- Ne, gospodo - odgovori joj stranac začuđeno - jako ste mladi, želim vam pružiti priliku da odgojite svog sina daleko od bijede gdje se neće morati boriti u suludim ratnim igrama vaših Lordova.

- Naši su Lordovi Božji izabranici - odvrati mu Dora - a ovo je zemlja naših predaka nama dana od Boga!

- Zemlja vaših predaka je ista kao i zemlja mojih predaka, Zemlja, Terra. Vaš generacijski brod ju je napustio samo trideset godina prije našeg. Ovdje ste tek nekoliko stoljeća. Samo zato što su ovaj planet naselili zaluđenici viteških igara i obožavatelji srednjeg vijeka ne znači da morate i umrijeti u bijedi na ovom siromašnom planetu. Mi smo vojnici zato što to želimo, profesionalci, ne umiremo za neka apstraktna vjerovanja.

- To je zato što nemate ni časti, ni vjere - prosikta Dora. - Radije ćemo umrijeti ovdje nego biti sluge slugama strojeva bez duše!

- Zar mislite da vaši Lordovi sa svojim servo oklopima i energetskim mačevima ne koriste tehnologiju? Da nemaju moderne lijekove? - muškarac je sad već bio vidno uzbudjen i Dora krene polako uzmicati natrag.

Žena pored njega spusti mu ruku na rame prekinuvši njegovu bujicu riječi.

- Pusti je, Manuel - sagne se i iz torbe izvuče manju torbicu koju pruži Dori. - Uzmite, to je hrana, progutajte samo jednu odjednom i popijte malo vode.

Dora oprezno pruži ruku, zgrabi torbicu pa se okreće i potrči natrag prema šumi, čvrsto privijajući dijete na grudi.

- Do bijesa, Setsuko, nije ti se niti zahvalila što si joj izlječila dijete!

Žena slegne ramenima promatrajući Doru koja je nestajala u šumi - Bila sam i na tehnološki razvijenim planetima gdje mi pacijenti ne bi rekli niti hvala. Primitivizam i

zatucanost nisu odlika samo siromašnih i neobrazovanih. Zato volim vojsku, salutiranje obvezno.

- Znaš, posebno me ljuti to što bi, da ovaj bijedni planet ima bar neka bogatstva i da nije takav da jedva prehranjuje ovo malo stanovnika, naši političari već našli načina da ih prisile na pristupanje Savezu. Bilo mrkvom, bilo batinom. Sad kad su pregovori propali, otici ćemo na tko zna koliko dugo, ostavljajući ove ljude u njihovom jadu.

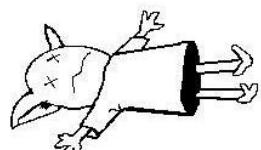
- Ah, idealisto - osmjehne mu se Setsuko. - Nego, što kažeš na piće kad se vratimo na brod, ako te zbog ovog ne strpaju u buksu?

- Mislim da imam dovoljno kredita kod kapetana da me dopadne samo vođenje ekipe za čišćenje vanjske oplate. Što kažeš na devet sati na bijeloj razini?

- Savršeno - okrenula se prema brodu u koji su vojnici već utovarili lender i uklanjali zadnje tragove njihove prisutnosti. - Hajde da se izgubimo odavde.

* * *

Dora je tamu dočekala sjedeći s djetetom na visokoj grani jednog stabla, okružena tužnim zavijanjem i dalekim logorskim vatrama, promatrajući kako se blistavo svjetlo uzdiže s polja i diže u nebo postajući sve manje, dok se nije stopilo s jednom sjajnom zvjezdrom, koja polako izblijedi među ostalim dalekim zvjezdama.

Ujednačena kvaliteta minijatura i kratkih priča Kristijana Novaka učinila je ovog autora čestim na stranicama „Parseka“. Ova priča uspješno varira motive koji su - čini se - dragi domaćim autorima: egzotično podneblje stranog svijeta, protagonista s prošlošću i vodena bića...

Kristijan Novak

SJENE U RAJU

Nebo boje zgažene cigarete, oblaci poput crnih i smeđih točkica duhana na posivjelom papiru. Zrak više-manje odgovarajućeg mirisa te lagano lJuljanje na zelenkastosmeđoj plohi mora, plohi povremeno narušenoj tumorima valova koji udaraju o iskrzanu obalu.

U daljini, rana u sivilu prouzročena doletom nekog broda s vjerojatno još nekoliko stotina turista željnih avanture, razmaženih životom u nekom od megalopolisa, predebelih ili operacijama zategnutih, bahatih ili nesigurnih, s lažnim fiksiranim smješkom na licu koji postaje mištenje kad prvi put udahnu zrak na brododromu i upitaju se jesu li došli na dobro mjesto.

A jesu, ipak jesu uspkrkos prljavom bljedilu neba, smradu zraka koji se diže iz priobalnih zagađenih voda, ipak su došli na Isfus 7, „Biser Rigel“.

A Rigel je negdje tamo, iza svih tih oblaka i sivila putuje nebom i ako imate sreće i dobrog vodiča

možete ga vidjeti u svoj njegovoj industrijskoj ljepoti. Ili ružnoći, prema preferencama.

Isfus 7, drugi Rigelov mjesec bez obzira na ime, specifičan svijet i ekosistem koji polako umire da bi se utopio u uniformnost ostalih ljudima naseljenih svjetova, teraformiran u temeljnog značenju te riječi i sve sličniji staroj usranoj, uništenoj i zagađenoj Zemlji. Dva kontinenta smještena horizontalno, zauzimajući možda trećinu prostora među polovima isprepliću se mnogobrojnim otocima nalik na rasipanu bisernu ogrlicu, šireći se i skupljajući i zatvarajući se na kraju u sebe, kad se jednom obide kugla. Dvije ledene kape, sjeverna mnogo veća od južne, te veliki otok koji se poput uvrijeđene mrlje odvojio od ostatka i smjestio na donjoj trećini velikog južnog oceana te razbacao ponešto bisera oko sebe pri dolasku.

Nekad je to navodno bio raj. Nepoznat, neistražen, mističan, dok nije

došao Čovjek. Ostalo je, kako se to lijepo kaže, povijest. A turisti još dolaze kao i prvog dana, jer kakav god da je, Isfer 7 je još ljepši od većine ostalih naseljenih svjetova. A i ponešto mistike je preostalo.

Isfer 7 je, dakle, pravo mjesto na kojem bi se bjegunac poput mene mogao skrasiti i nestati s lica zemlje. No nakon nekog vremena novca ponestane pa se potrebno prekvalificirati, a moja znanja i vještine iz prethodne profesije dobro su mi došla da postanem vodič i lovac.

Sa svakim brodom koji se spuštao na jedini isferski brododrom porasla bi mi nelagoda, srce bi me malo štrecnulo, te bi mi se neka hladnoća nakratko ugnijezdila u kostima. Jer tko zna tko je na tom brodu, možda su me pronašli. Jest, prošle su godine, ali neki zločini ne zastarijevaju, a neke agencije ponose se statistikama u kojima je broj neriješenih slučajeva (na jedan ili drugi način) zanemarivo malen. Na kraju krajeva, nitko ne može zaista nestati, propasti u zemlju. Neki tragovi uvijek ostanu za vama, koliko god vi sposobni bili.

Zaputio sam se prema brododromu reklamirati svoj brod i sebe, velikog vodiča koji će dobrodošlim dragim gostima pokazati preživjele djeliće isferskog raja na zemlji. Heh, od nečeg se mora živjeti.

* * *

Sunčeve zrake, poput preslabe prljave žarulje koja kroz sivi filter pokušava

osvijetliti zelenosmeđi stol, padale su na palubu broda. Brod, bezimena rugoba koju sam, poput njegovog bivšeg vlasnika, nazivao jednostavno Brod, probijao se kroz slinave vode, brodski motor tiho zujanje u tišini i mirnoći jutra. Turisti, njih četvero, stajali su na pramcu i gledali u daljinu, pokušavajući valjda već sad uočiti finu liniju kad će voda početi mijenjati boju da bi na kraju ostavila smeđe i zeleno iza sebe i obojala se u tamno plavo koje će zamirisati svježinom tjeranom laganim sjevernjakom. No do toga će se još načekati, debeli bračni par koji je već bio ovdje prije nekoliko godina, udovica srednjih godina koja je valjda došla oplakati muža (navodno su se na jednom ovakovom izletu i upoznali) i mladić mirnih, proračunatih pokreta kojem su roditelji nakon završetka fakulteta odlučili pokloniti jednotjedni izlet u raj.

Zatoplilo je. Temperature na Isferu ne osciliraju samo u vodama oko polova. Tople morske struje okružuju kontinente i drže ih u više-manje konstantnoj tropskoj klimi. Put kroz zagađene, mrtve vode trajao je nekoliko sati, a onda se more polako počelo čistiti. Kroz taloge mrtvih algi povremeno bi se probio otočić plavetnila, stidljivo i naglo. Netko je malo po malo čistio žarulju na nebu i staklo kroz koje je svijetlila, dok se u jednom trenutku zrake sunca nisu izlile po horizontu, poput originalnog i vrlo starog ulja na platnu. Debeli bračni par ispustio je očekivane „ahh, ohh“ uzdahe, udovica se mašila za

maramicu, a mladić za kameru. Nadao sam se da će morske struje biti milostive i donijeti nam uskoro čišće vode. Nisam mogao riskirati automatsku vožnju po zagađenom moru - prljavština iz nekog meni nepoznatog razloga interferira s računalom i čini ga nepouzdanim. Dugo stajanje me umara.

Vjetrić nam je oko podneva donio malo svježine, razbivši pastelnost mora i monolitnost ponovno odebljalih oblaka. Žarulja je svijetlila, očišćena i izvučena ispred prljavog filtera. Volim dodir sunca po licu, čistog i snažnog sunca. Podigao sam pogled i sklopio oči, ostavljući u zjenicama zlatnu plamteću kuglu, podsjećajući me na jednu drugu plamteću kuglu mnogo godina prije. Plamteća kugla koja proždire sve na svom putu -

„Konačno sunce“, rekao je mladić. Otvorio sam oči, vraćen u stvarnost i sadašnjost i pogledao ga. Stavio je sunčane naočale i promatrao me iza njih, odjeven u jednostavnu majicu i hlače vojničkog stila. Smješkao se i ispunjavao me nelagodom. U njegovom pogledu i pokretima bilo je nešto poznato: već sam viđao ljude koji su se tako kretali. Nadao sam se da sam u krivu.

„Da“, odgovorio sam kad je postalo očito da očekuje neki odgovor. „Očekujem da će se ovakvo vrijeme nastaviti. Izašli smo iz zagadene zone.“

Mladić je kimnuo glavom. „Dugo ste već na Isferu? Kakav je život ovdje?“

Slegnuo sam ramenima. „Život je kao i bilo gdje drugdje - onakav kakvim ga sam učiniš. Ovdje sam jedanaest godina, a sličan sam posao radio i na drugim planetima, tako da je prilagodba bila relativno bezbolna.“

„Hm, da. Čujem da ovdje ima i opasnih životinja?“

„Nema li ih svugdje?“

„Hehe, pretpostavljam da ste u pravu.“

Ovaj me kratki razgovor ostavio u većim sumnjama nego prije. Sve se više djelića slagalo prema shemi koja mi se nije nikako svidala.

* * *

Zujanje brodskog motora i antipatični glasovi debelog bračnog para bili su jedini zvukovi sljedećih nekoliko sati. Vodio sam brod kroz krakove hobotnice koju su činile skupine minijaturnih otoka i opasnih stijena, rutinski, bacajući pogled na instrumente i plavetnilo mora i udružujući svjež, bogat zrak. Ovo je bio zaista rajska dio Isfera, nezagaden, slobodan. Nekoliko puta pokazao sam rukom velike sjene koje su nas pod vodom neko vrijeme pratile, ne odlučivši se odmjeriti snage s brodom, tim uljezom u njihove vode.

Kasno popodne, ušli smo u zelenoplavu uvalu duboko uvučenu u mali pošumljeni otok. Debeli bračni par, odnosno njegova muška polovica, odlučila je pokušati uhvatiti jednog G'Tila i odnijeti

kući kao suvenir njegovo kristalno oko pa sam ih odveo na mjesto gdje će se G'Til sigurno hraniti.

Pripremio sam mamce i pušku. Debeli lovac je znojno, unezvjereno, nervozno promatrao površinu mora, očekujući rez peraja na koji sam ga upozorio. No G'Til se do mraka nije pojavio, pa sam izvadio i konzervirao mamce i pripremio večeru. Debeli je bio razočaran i od tuge se obžderao u usoljenoj ribi.

Poslije, bračni par i udovica su se povukli u svoje kabine, a ja sam otišao na povišenu krmu promatrati zvijezde iznad otočne potkove. Nisam ga morao dugo čekati.

„Dugo smo vas tražili, doktore“, rekao je. Na spomen moje davnašnje titule nešto me steglo oko srca. Okrenuo sam se prema njemu, naslanjajući se leđima na hladnoću metalne ograde. Slegnuo sam ramenima. U ruci je držao uobičajeno oružje odjela ubojica - pištolj kratke cijevi i velike snage.

„Zar ste mislili da ćemo vas pustiti da pobjegnete, nakon svega?“

„Bila je to nesreća“, rekao sam ponovno se prisjećajući. Ne volim se toga prisjećati. Odmahnuo je glavom. „Ne. To je bila pogreška, vaša pogreška, doktore. Da ste uzimali manje x'tila, a više pazili što vaši asistenti rade, ta se pogreška mogla izbjegći.“

Na ovo nisam mogao odgovoriti ništa - od istine nema obrane.

„Mogu vas odvesti natrag živa ili donijeti dokaz vaše smrti. Izbor je apsolutno vaš.“ Dao je znak rukom i udovica je također stupila na krmu, držeći istovjetni pištolj i sa sasvim neuobičajenim izrazom lica s obzirom na prethodne dane. Bila je dobra, vrlo dobra. Nikad je ne bih otkrio.

„Što ćemo?“, upitao ju je mladić.

„Živom će mu suditi. Mrtav dobiva izbavljenje.“ U njezinom glasu bilo je mržnje, nekarakteristične za odjel ubojica.

„Što s debelima?“

„Pobrinut ćemo se za njih ujutro. Bit će to nesreća.“

Uvijek me fascinira koliko ubojice malo drže do života običnih ljudi, oni koji su poslani da bi iste takve osvetili i/ili zaštitili. Božansko licemjerje.

Negdje na otoku, grabežljivac je uhvatio lovinu i pobjednički zarikao. Mladićeva ruka se jedva vidljivo pomakla kad se trznuo. Nasmiješio sam mu se.

„Ktralk. Velik poput leoparda, stalno gladan. Istrijebljen na naseljenim otocima. Nego“, okrenuo sam pogled prema 'udovici', „dobro odglumljeno“. Namrštila se, prišla mi i ošamarila me. Pljuska je odjeknula poput nekog prkosnog odgovora Ktralkovom rikanju. „Ubio si mi muža, svinjo! Najradije bih te odmah ubila...“ Hladnoća pištolja pritisnula mi je sljepoočnicu. „Samo mali stisak i tvoj zli mozak bi se razlio po ovom smrdljivom brodu -“

„Antea, smiri se“, rekao je mladić.
„Sudit će mu, osuditi ga.“

„To nije dovoljno!“, odgovorila je udovica. Ali malo je odmakla ruku s pištoljem. Zaklanjala me od mladića i njegovog pištolja.

Istovremeno sam s obje ruke primio njenu jednu, onu s pištoljem, nogom je udario u potkoljenicu i povukao je prema sebi, preko ograde. Osjetio sam kako joj nogu puca, začuo pucanj i krik mržnje i boli. Onda nas je prekrilo crnilo, gusto i hladno. Borila se divljački, dvaput skoro izvukla ruku iz mog stiska. A onda sam čuo niskofrekventni zov G'Tila i pokušao se okrenuti tako da mu je Antea bliža. Vrtlog sivila u crnini, jedan snažan trzaj i udovica je omlojavila u mojim rukama, pregrižena popola. Istrgao sam pištolj iz njezine mrtve ruke i, gledajući zvjezdice nesvjestice u crnilu, odgurnuo se prema površini. A onda šok i nemjerljiva težina koja me vuče natrag u dubine - drugi G'Til! Moji mamci privukli su dvije ribe. G'Til me vukao dolje, dolje. Ostala mi je samo jedna stvar... Izvio sam se u polunesvjestici i otkačio protezu. O da, poznavao sam G'Tile od prije. Naučio sam biti oprezan prema njima na težak način, ali nakon devet godina čovjek se navikne na novu nogu, a i stara fantomska samo ponekad boli.

Svi su priključci popustili osim jednog koji mi je otkinuo komad mesa. Zvjezdice su postale bolna crvena mrlja, a pluća prenapuhani balon. Ako izronim na

krivu stranu broda, mrtav sam, bila je jedina misao koja me držala pri svijesti.

* * *

Izronio sam na pravu stranu, zapravo kraj pramca. Zrak u plućima da ispuše smrtonosni balon i samo nekoliko trenutaka života dok G'Til ne shvati da žvače komad plastike i metala. Užurbani koraci po palubi i jedna se glava ovjenčana svjetlošću mjeseca pojavila iznad ograde. Pucanj, bljesak, udarac tijela o brodsko drvo, trzaj. Bol u nozi, fantomskoj i pravoj.

Doplivao sam do ljestvi i popeo se na brod.

Debeli bračni par prespavao je sve. Ujutro su zbuljeno kontemplirali gubitak moje noge i nestanak udovice i mladića. Vjerujem da im se priča o neopreznom noćnom kupanju nije činila pretjerano uvjerljivom, ali imali su dovoljno mozga da zašute i prave se da mi vjeruju.

Trebao bih ih ubiti i potopiti brod, otići na neki od nenastanjenih otoka. Plovio sam već ovim vodama, ovdje bih mogao nestati. Isfer 7 umire, ali proći će mnogo ljudskih života dok konačno ne umre. Jedan život, pa makar bio progonjen sjenama milijuna, mogao bi se i dalje skrivati u tom raju.

Negdje u daljinu, morske su ptice zakliktale pozdravljujući sunce. S potkovastog otoka širi se miris aromatičnih trava. U dubinama spavaju siti G'Tili.

Autor koji se po prvi put pojavljuje na stranicama našeg fanzina nije nepoznat onima koji pomno prate domaću žanrovsку produkciju zadnjih godina. Spomenimo kako je Denis Giljević osvojio je prvu nagradu na istrakonskom natječaju 2006. godine, a nedavno je izdao i zbirku priča (do duše nežanrovske, kako mi sam reče) Prodane Dušice. Bez sumnje, radi se o još jednom piscu na kojeg treba računati.

Denis Giljević

A VREMENA NAPRETEK

- Vrijeme neumitno protjeće, a?

Noga visokog gordog bića tako se gadno tresla da se kamenje pod ukočenim mutabanim mrvilo u sitni šljunak.

Palac se usidrio na jednom, a kvartet koščatih prstiju svirao je po drugom obrazu kao da je harfa. Druga šaka latila se slabina, a njezini prsti prebirali su malo lijevo, malo desno, malo gore, malo dolje, kao po harmonici. Simfonija nervoze. Iščekivao je odgovor i uporno pokušavao viriti preko ramena svog prezaposlenog suputnika, saznati dokle je stigao.

- A onako, sitno bi to bilo... - istisnuo je mimo volje pogrbljeni i promumljaо kao da nije slušao zabrinutog sugovornika, pa zavukao ruku u jato mogućih odgovora što su brzali prema zaboravu i izvukao jednog ne baš prikladnog.

Još se više zadubio u šarafljenje gigantskog šarafa golim rukama.

Tišina se brzo ugurala između zbumjenih suputnika, ukopala se između njih i ni makac. Nije ju smetalo ni škljocanje, kuckanje, škripa, siktanje stroja za zavarivanje. Trajala je

nekoliko milijuna godina prije nego što je, žuboreći, napokon prozborio nestrljiviji i gurnuo je ustranu.

- Zašto bi netko predugo vjerovao da postoji netko, ako ga nikada nije video? Zašto bi uopće?

Konkretnim se poslom zabavljeni malo jače zgurio na tlu, kao da se zavrtanje matice veličine dvije njegove glave nenadano odvažilo i pružilo žestok otpor.

Čim ga je slomio svojim golim rukama, puhnuo je i s odjeće stjerao pješčanu prašinu koja je u rojevima zrnaca dolijetala sa samljevenih kamičaka iz kamenoloma otvorenog ispod čizama napetog suputnika.

- A valjda ostavljamo previše nereda iza svojih putovanja, tko ti to zna? A i tko kaže da se vjeruje? Ta nismo božanska bića, samo se igramo.

- Ti to ozbiljno, ili... - odskočio je obezvredivanjem svoje teze ošinuti i izazvao par odrona - pa milijarda glasova slijeva nam se u uši sa svih strana svakoga trenutka! Skoro da ne mogu oka sklopiti! Dajte ovo, dajte ono,

molim tu, molim tamo, na koljenima, preklinjem, o spasi nas...

- Možda se nas to ne tiče? Bića koja govore, govore uglavnom bez veze, lupetaju. Puste priče... - trudio se upitani podjednako usredotočiti na više radnji nejednake važnosti.

- Ma pusti ti priče! Mene se i te kako tiče, čim mi ne daju mira, čim sam ja to prisiljen slušati! Teško sranje, od najdaljeg kutka pa sve do drugog kraja svemira, nema te žive spodobe koja ne vjeruje u nešto što nikada nije vidjela! Zar nitko nije sposoban opušteno odživjeti svoje, bez opterećivanja? Mislim, kao da im mogu pomoći, sve i da hoću?

Toliko se zapjenio da su mu se i kovrčice na glavi preobrazile u mjeđuriće koji su pucali i nestajali, ostavljujući ga gologlavog.

- Nego, koliko još? Vremena? Koliko ti još treba?

- Evo, još malo. Milijun, najviše milijun i pol. - upumpavao je malu dozu spokoja u uzinemirenog.

- ...još malo, još malo... - krajeve usana nestrpljivog bića razvlačili su nabrušeni sjekutići.

Malo, puno, puno, malo... A što je vrijeme ako nije čaša dopola puna? Nekome se čini da ga je i toliko previše, drugi ga pije naiskap i uvijek mu je premalo...

- Eto. Gotovo. Popravljen. - još je ležeći na leđima pljesnuo masnim rukama, a onda se skokom podigao i na brzinu pospremio razbacani alat.

Sada se opet moglo krenuti dalje i u manje od milijun godina dva su prijatelja ponovo brodila svemirom u pokrpanoj lađi.

- Znaš kako se veselim, joj, znaš kako se veselim. Jedva čekam da je vidim!

- Sad će ti se pokazati na obzoru. Ušli smo.

Oba zamrznu poglede na hladnom horizontu, biće za kormilom ne dižući ruke s kormila, uzbudjeno biće ne dižući ruke s prsa. Opet se ubaci tišina, samo ovoga puta mnogo pristojnije. Čulo se tek stenjanje izvanbrodskog motora koji se malkice umorio od puta.

- Eno ti je! Tvoja planetica!

- Gdje?

- Eno je!

Putnik spusti glavu na prijateljevo rame kao na kundak puške i ona se ukaže kao špekula na hrapavom dlanu ispružene ruke.

- Vidim je, vidim je!

Brzo se približavala. Kako je rasla ona, rasla je i radost na brodu koji je tiho pućkao.

Putnik posegne i nabije na nos naočale za mikrodetalje. Čim su leće izoštire pogled i uvećale površinu, putnik s velikim očekivanjima zagrcne se i počne iskašljavati zvjezdanu prašinu.

Razapet užasavajućim prizorom, nadlanicom još i nehotice odvali prijatelju jednu po prsima, kojeg silina preneraženosti obori s nogu.

- Što je? Što ne valja?

- Kakve su to naseobine? Kakve su to ružne nastambe? Kakav je to dim? Kakav je to kaos? Kakvo je to razrovano gradilište? Kakva je to ružna vrsta uništila moj Rajske vrt? Ljudi? O Svetislavni Svetislave, otkud oni? Jedna im Zemlja nije bila dovoljna? Kako su došli

dovde? Reci da nije istina, reci mi da sanjam!
Ode mi titula za najljepši vrt, ode!

Nevjerica jednog budila je sumnju drugoga.

- A gdje si ti kupio DNA sjeme za svoj planetarij?

- Kod Boga Bogarta. Dao mi je deset posto popusta i jednu vrećicu prvobitne juhe gratis... Ne vjerujem, ja ne vjerujem...

- Kod Bogarta?

Mračilo se jednom, ali je svitalo drugom.

- Kod Bogarta, tog propalice? Pa taj mulja s paketićima sjemena, stalno negdje krađe kako bi uštedio, prljav je i neuredan, pa kako ne bi takav zagadio uzorak! Ne bi se čudio ni da ti je namjerno pljunuo u primordialnu juhicu! E, stvarno si naivan, nisam mislio...

Bljedilo jednog sudarilo se sa zajapurenošću drugog.

- Trebao si kupiti od Eve Lucije! Gadura jest skupa, ali je i opsjednuta čistoćom. Ako ih ima, greške su kod nje proračunate i navedene na deklaraciji! Da ne kažem kako kod nje dobiješ što tražiš, dok nam se dragi Bogart mora igrati stvoritelja! Kod Lucije imаш osiguran servis barem milijardu-dvije godina, a jeftinim rezervnim dijelovima ti vrve i najzapoštenije galaksije...

Zakašnjelom vapaju jednog, odgovarala je povrijednost drugog.

- Pa što me nisi upozorio?

- Nisi me nikada ni pitao!

- Ubit ću ga, ubit ću boga u Bogartu kad se vratim... Moj lijepi vrt... Tu su trebali šetati prekrasni dinosaurusi i pod modrim se nebom

vijati listovi golemyih paprati, a ne puzati grozna prljava sitna bića... Da sam stigao sedamdesetak milijuna godina ranije, možda bi se još i dalo nešto učiniti, ovako...

Ovako je zborio povrijedeni.

- Tvoj prokleti brod koji se kvari, prokleti brod! Da smo stigli, možda... A znaš koliko si želim taj pehar za najljepši vrt! Trebao sam znati, očekivati... Zašto nisam otplovio svojim, o zašto, zašto je moje povjerenje tako veliko... - malo pomalo i prijatelj je prijatelju sročio otužnu optužnicu.

Zbog male otekline koja ipak izraste na čelu kao posljedica otrovnog uboda krivnje jer je šansa negdje nekakva, hajde, možda i postojala, brodaru glava klone i on odšuti dva milijuna godina.

- Što ću sad, što ću? - rido je upropasti.

- Pusti sad, ništa ne možeš više. - dignе se glava brodara, iscijeljena kratkim predahom.

- Što...

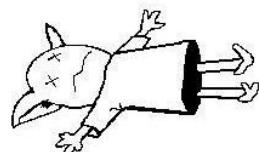
- Ništa. Iduće prvenstvo. Ima vremena.

- Ima vremena? - tražilo je splasnulo biće znake zluradosti i podsmjeha kod druga, ali ih nije pronašlo.

- Tako je. Osvrni se malo oko sebe.

Isprva nevoljko, slomljeno je biće poslušalo. Trebalо mu je pet milijuna godina za jedan krug. Pogled mu je poslije okreta ipak bio mrvicu sretniji, iako još milijardu godina daleko od velikog praska sreće.

- Vidiš - reče nasmijani kormilar glasom koji je bridio od povjerenja - ima toliko vremena. Za sve.

Zoran Vlahović

NAJSIGURNIJI BROD

Sat do početka Tihe Patnje ubijao sam gledajući neku prastaru TV-seriju i rikavao od smijeha svaki puta kada bi netko spomenuo *warp*, ili zaštitno polje.

Imamo svemirske stanice, imamo kontrolu nad našim sistemom i kolonije na svim iole nastanjivim tijelima dvjesto svjetlosnih u krug, ali nema *warpa*. Nikada ga nije bilo, niti će ga biti.

Svaki put traje dva dana, subjektivno i ako putujete *sigurnim brodom*...

Mislim, možete ići i niskim brzinama, valjati se smrznuti desetljećima, mislim, možete... Ako vam je baš gušt... I ako si možete to priuštiti. Rudarska kompanija na Japetu 3, ili novo otvorena kolonija na Charonu trebaju inženjera za niske temperature SADA, ili bar čim prije, a ne negdje u idućoj dekadi.

Osim toga, uspavan i dalje stariš - jedan naprema pet, ali to su godine koje nepovratno gubite.

Prepoznao sam par lica iz tranzitne stanice - mjesta najvećeg mrtvog vremena na svakom putu. Bilo je očito koliko je tko iskusan. Bilo je čak i par naivaca-početnika u trgovačkim *oklopima*. Bedaci. Ostali su bili šarena mješavina ogrebotinama i ožiljcima ukrašenog svega, od brzo-brtveće kreme na

blistavo izbrazdanoj koži nudista do ulickanih večernjih odijela. Svakom svoja radost. S iznenađenjem sam prepoznao lice, prekriveno finom ružičastom mrežicom nove kože, i podigao svoju samopodhlađujuću bocu votke skrećući prema njemu hrabrim korakom u avanturu prelaska hale, koja nije lelujala samo od vibracija fotonih motora. Svratio sam usput i do diskretnog člana Posade, prepoznatljivog po njegovoj Osobnoj Spužvici natopljenoj anestetikom i uplatio okladu na konzervativnih Pet težih + Sedamnaest lakših.

- Davore? - Iznenadeno je izvukao glavu iz kante pune piva. Je, bio je to on. Svakom svoj otrov. Uvalio sam se u tapecirano sjedište i ponudio mu bocu, ali je odmahnuo glavom i nadlanicom otro pjenu sa lica.

- Gorane? - Super! Još nije bio drven k'o letva. To me podsjetilo da se navirim na sat i još jednom duboko povučem iz boce. - Otkuda ti ovdje? Nisi li se preprošlog mjeseca zakleo da te ništa neće natjerati na putovanje u manje od godine dana?

Napravio je grimasu.

- Je, ali na Dobroj Staroj nema baš posla za vakuum-varioce. Ona moja harpija je uzela novi auto, a i ostao sam bez glasa na povratku, i to nije bilo jeftino.

Zazviđao sam zadivljeno-zgroženo. I ja sam jednom ostao bez glasnica na putu. Bilo je grdo objašnjavati se gestikuliranjem, pogotovo kada ne znaš jezik gluhonijemih. Zakrpaju te na odredištu, pogotovo ako tek **dolaziš**, ali do tada moraš izdržati kako znaš, a ako još zaglaviš na tranzitnoj dva-tri tjedna, i pride imaš i ozljedu grla... Nikome ne želim tri tjedna živjeti na infuziji. Nikada više.

Tihi ali prodorni prasak implozije zraka koji popunjava vakuum i gotovo-trzaj me ukočio, mada Bog zna da nisam početnik. Goran se iskezio između dva zalogaja pjene.

- *Pazi Mirko, metak.*

- Joj, fala - kiselo sam mu se osmjejnuo. Najgori su mi bliski promašaji. Kada te strefi, gotovo je prije no se stigneš uplašiti.

Otraga je netko tiho prokleo. Vibracija poda se pojačala, ovaj puta od uključivanja atomaca za dopunsko ubrzanje. Garh, ovaj puta su rano počeli.

Kada su utvrdili da NEMA zaštitnog polja, časni pretci su iskušali sve... Suprakeramike, prepregnute monokristale, višeslojne sendvič-oklope, eksplozivne i ablativne štitove... Ništa ne pomaže kad se twoja brzina podigne iznad pola c. Kruti oklop ili tvrdi štit pri sudaru sa dovoljno velikom česticom PUCA... Čak su iskušali ideju i onoga... kako se zvao... Clarkea, da ispred broda pošalju meteor-čistač, ali onda su se našli u predubokim ****ima, s navigacijskim problemima kad su ga pokušali slijediti dovoljno blizu i dovoljno točno pri takvim brzinama... Osim što su još ostali i bez mogućnosti manevriranja... Ne, ne. Svako mjesto je dva dana puta daleko... Subjektivno.

Jedan dan ubrzavanja do nadomak c, i jedan dan kočenja - koliko god vremena prošlo „vani“.

I jedini sigurni brod je Spužvica.

Znanstvenici i posada ga naravno, jedini, ne zovu tako. Monomolekularna Memorijska Spužva PROPUŠTA zrnca prašine i komadiće smeća na koje brod naleti, ali se njena elastična „koža“ spaja natrag u djeliću sekunde, zadržavajući atmosferu i svojevrsnu sigurnost. Naravno, da nema refraktorskih ploča, masivnih prizmi raspoređenih na nosu Spužvice, koje **skreću** većinu zračenja na koje *nalijećemo*, svi bi stigli na odredište kuhanji, kada bi se sabijena svijetlost pretvorila u mikrovalove.

Dokrajčio sam votku, ubacio bocu od nereciklibilne plastike u odvod za smeće da potpomognem motore, i ispružio se po podu, izlažući najveću površinu najmanjoj mogućoj šteti. Neki radije stoje izlažući minimalnu površinu, ili bilo koju od međuvarijanti. Davor je ostao sjediti s glavom u sada skoro praznoj kanti. Svatko ima svoju tehniku i sam je mora izabrati. Na kraju, svi smo krvavi ispod kože. Nisu opasni veliki komadi, pri čemu mislim na išta veće od zrna pijeska. Ako te takav pukne, to je to. Idemo prebrzo da se stigne pretvoriti u toplinu pa sam udarac i oštećenje koje izaziva nisu tako opasni, ali plimni val izaziva hidraulički šok i srčani udar... Ako nisi pijan kao letva ili natopljen anesteticima i adrenalinom.

Osobno mi je (i ne samo meni) najgora površinska abrazija. Čestica veličine par molekula ima **puno**. Vakuum nikada nije prazan, ne stvarno, a pogotovo kada ubrzavaš sa 0,05 c². *Iznutra* ne rade previše štete; meko

tkivo **jest** elastično pa se ponaša otprilike kao i spužvica, ali *izvana*...

Većina živaca je **izvana**, na koži. Otprilike krajem usporavanja, polovicom drugog dana, završavaš Tihu Patnju lebdeći u bestežinskom stanju, više ili manje bez kože. Kada svaki dodir boli do boga, a još te čeka tjedan dana nezamislivog svraba u tranzitnoj dok se koža inducirano regenerira... Ali nema alternative. Ne realne.

Ako želiš putovati, šuti i trpi.

Netko je zastenjao u blizini, ali to nije moj problem. Svatko je dobio svoju bocu brzobrtvećega i osnovne upute. Tren protom sam JA prokleo i morao se nasmijati s cinizmom. Što bi pretci rekli da su znali kako će krajnji realni doseg putovanja njihovih potomaka biti ograničen debljinom njihove kože?

Zoran Vlahović NAČIN ŽIVOTA

Neš' bilivit, došao je.

Asteroid koji smo svi po sto puta gledali po filmovima i dramama, koji smo već uvriježili u rasnom sjećanju je napokon stigao.

I pada - naravno - na Ameriku. Sjedinjene države, znate već.

Svijet je kolektivno odahnuo što pada na kopno, jer bi pad u vodu izazvao puno više štete.

Ameri su slegli ramenima, provjerili atomske arsenale koje su -naravno- usprkos svim potpisima i dogovorima *imali* u orbiti, jer „zemne“ baterije naprosto nisu imale dometa, ne uz gravitacijski bunar.

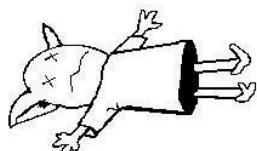
Nije bilo dosta da ga razbucaju, pa su kontaktirali Ruse, Bjeloruse, Ukraine i ine ex-„ruse“, Čečene, Francuze, Kineze, Iračane, Fince i, na iznenadenje nekih, Brazilce.

Zbrojili su i izračunali. Nije bilo dosta.

Slegnuli su ramenima, iselili priobalna područja i u zadnjem trenutku ispalili svoj arsenal... Bilo je dovoljno da ga skrenu. U Tihi ocean.

Bilo kakvo drugo rješenje bi „ugrozilo njihov način života“, rekoše.

Aj'mo djeco, maske na nos. Svi imate peraje?

Kina vrte, Čubi recenzira

KVČR #29: KUTAK ZA KLASIČNI TRENUTAK 2001.: ODISEJA U SVEMIRU

Piše: Aleksandar Žiljak

Ove godine, za sve one koji vole obljetnice, slavimo ih nekoliko. Sto godina Velike sibirske eksplozije. Sto godina od rođenja Jacka Williamsona. Četrdeset godina Kubrickove i Clarkeove *2001: Odiseje u svemiru*.

Naravno, moglo bi se sada raspisivati o tome kako se Kubrick uopće primio jednog takvog pothvata, kako se skompaо s Clarkeom, kako je sve to razvijano i snimano u MGM-ovom studiju u Engleskoj, uz obilatu pomoć što NASA-e, što industrije (*last but not least* Vickers-Armstronga, koji je izgradio iznutra potpuno uređen kotač što je glumio rotirajući komandni prostor *Discoveryja*) i stručnjaka koji su se u to vrijeme bavili astronautikom. Mogli bismo, ali sve je to zapravo poznato svakome koga je zanimalo ili dostupno svakome koga zanima. Povodom četrdesetogodišnjice *Odiseje*, a s obzirom da je ta nesretna 2001. došla i prošla, daleko je zanimljivije zapitati se što danas znači taj film i koliki su njegovi dosezi.

Odiseja: koordinate na karti neba

Odiseja je vjerojatno jedan od najpoznatijih filmova Stanleya Kubricka, što nije mala stvar u opusu u kojem je gotovo sve (za one koji ne prate ništa izvan SF-a: *The Killing*, *Ubojičin poljubac*, *Staze slave*, *Spartak*, *Lolita*, *Barry Lyndon*, *Full Metal Jacket*, *Eyes Wide Shut*) doseglo kultni status. Ovaj režiser će se i prije i poslije *Odiseje* okušavati u gotovo svim filmskim žanrovima. OK, *western* mu nije uspio: za vrijeme snimanja *One-eyed Jacks* posvadao se s Marlonom Brandom, koji je onda film sam dovršio, a mislim da se nije bavio ni muziklom (ಠ). No, u esefičarskim

krugovima, Kubrick ima narovašena tri i pol legendarna filma, te jedan hororac. Naravno, govorimo o *Dr. Strangeloveu* (Hoćemo li ovaj film smatrati Kubrickovim pokušajem komedije, stvar je osobnog ukusa.), *Odiseji*, *Paklenoj naranči* i *The Shining*. Onih pola filma je *AI*, kojega je, izgubivši svaki

osjećaj za mjeru, ispekmezio Spielberg. Iako, nepogrešivo se vidi (ili bar naslućuje) dijelove gdje je Kubrick držao stvari u svojim rukama prije no što je išao režirati kod Velikog Producenta.

Također, *Odiseja* je sigurno jedan od najvažnijih SF filmova ikad snimljenih, jedan od najpromišljenijih, a po svojim

porukama i jedan od najambicioznijih i najozbiljnijih. Na listama se najčešće tuče za prvo mjesto s *Blade Runnerom*, a ja stvarno nemam namjeru pokušavati čak i napola ozbiljno raspravljati koji je od ova dva filma bolji i/ili značajniji. Ne samo što bi to bilo uspoređivanje jabuka i krušaka, nego bi bilo i nepoštено prema oba filma i

njihovim autorima. Osobno, toliko da se zna, *Blade Runner* u izvornoj verziji mi je bliži i draži.

Kubrick je, ako sam dobro shvatio, išao raditi nešto što bi, po njegovu mišljenju, konačno bio dobar SF film. Iz toga implicitno izlazi - opet, ako sam dobro shvatio - da je cijelu dotadašnju (sredina

1960.-ih) SF kinematografiju smatrao slabom ili u najboljem slučaju neozbiljnom. Gledano iz današnje perspektive, s ovim se nikako ne možemo složiti. Čak i u kontekstu matinejskih filmova sredine pedesetih, bilo je itekako važnih ostvarenja, čija skrivena značenja otkrivamo i analiziramo i povodom kojih imamo o čemu razgovarati i dobrih pola stoljeća nakon što su nastala. Preskočivši, primjerice Langov *Metropolis* ili Menzies-Wellsov *Things to Come* (još jedan primjer ozbiljnog SF-a gdje su se filmaši udružili s tada vodećim žanrovskim piscem), tu je niz američkih filmova iz pedesetih (Hawks-Nybyev *The Thing*, Haskinov *War of the Worlds*, Wiseov *The Day the Earth Stood Still*, Wilcoxov *Forbidden Planet*), koji oslikavaju strahove, zebnje i nadanja svoga vremena, postavljajući pitanja što još uvijek čekaju prave odgovore. Utoliko je, ako je istina da nije puno držao do SF-filmova, Kubrick startao s krivih pozicija. S druge strane, možemo mu oprostiti: *nitko* u to vrijeme nije baš ozbiljno shvaćao SF filmove. Osim toga, kritički pogled na tadašnje stanje, spojen s poznatom Kubrickovom preciznošću i temeljitošću, sigurno je doveo do sasvim novog pristupa snimanju jednog SF filma.

Kao što smo već nabacili, *Odiseja* je bio poveliki projekt, tematski ambiciozan do ruba pretencioznosti, čvrsto utemeljen na onim znanstvenim i tehnološkim činjenicama koje su u tom trenutku bile poznate ili su se mogle s nekim stupnjem

sigurnosti anticipirati (čemu su skupno doprinijeli Arthur C. Clarke, industrija i znanstvenici) i od samog početka zamišljen da bude vizualno bespriječoran u prikazu svemira i svemirskih putovanja.

Na sva je ova tri fronta *Odiseja*, čini se na prvi pogled, postigla manje-više potpunu pobjedu...

Clarke i Kubrick: slikari pred beskrajnim platnom Svemira

Ne bih sad baš ruku u vatru, ali *Odiseja* je vjerojatno prvi film koji se u vizualizaciji svemirskog hardvera odmakao od bazično dva uzora koja smo do tada imali prilike gledati.

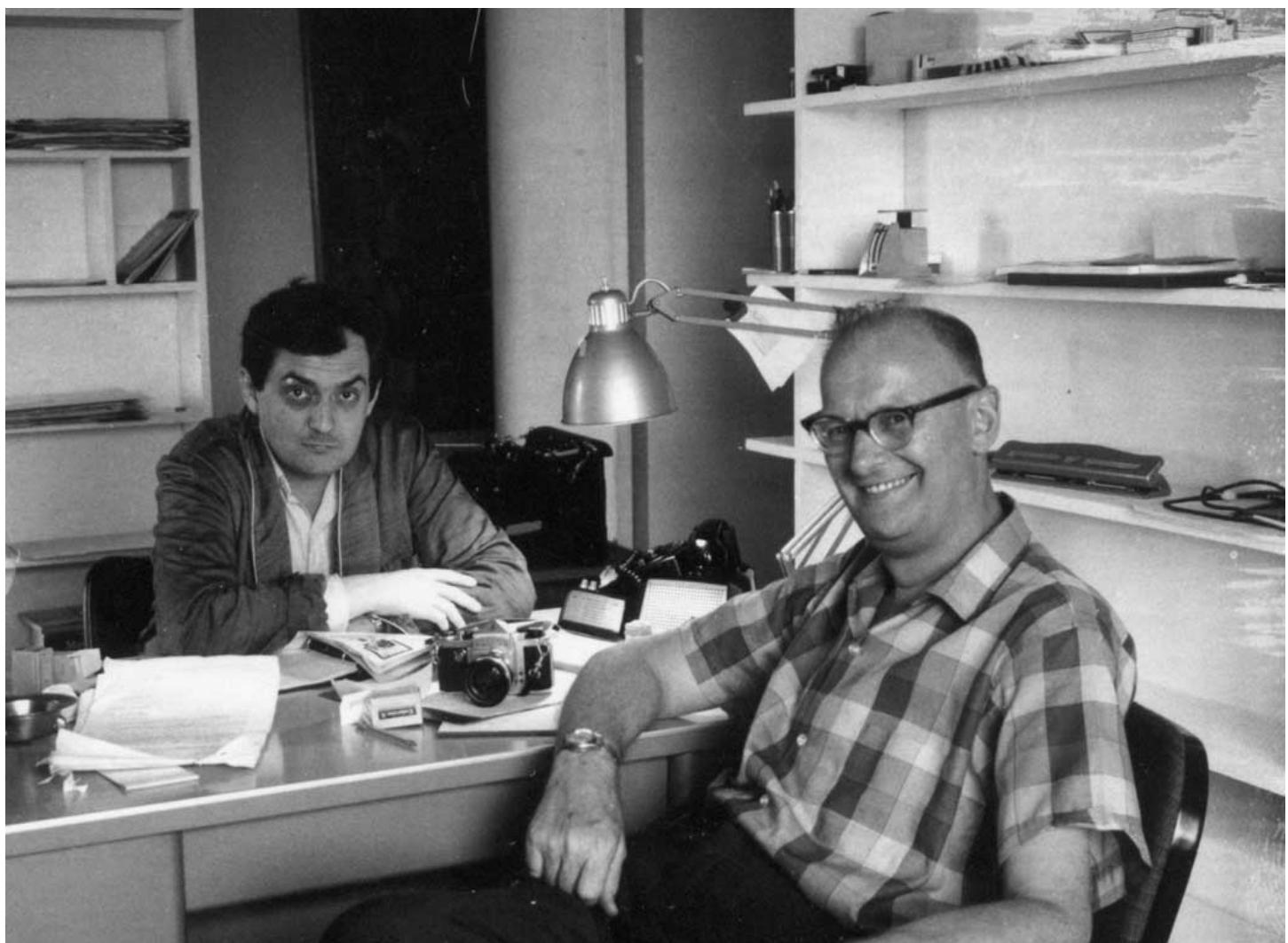
Prvim uzorom bila je, naravno, von Braunova *Aggregat* serija, sa ili bez krila. Najpoznatiji, A-4, šire je znan kao V-2: nacistički balistički projektil s konvencionalnom bojnom glavom i, kao takav, mizerni promašaj: prosječni učinak po lansiranoj raketi - dva mrtva, najčešće civila. Da, srećom, Hitler Bombu nije imao, a plin se nije usudio koristiti. A-4 je, međutim, nakon rata bio prvi ozbiljni projektil koji je i Amerikancima i Sovjetima bio na raspolaganju i na kome se itekako gradilo dalje. Nimalo slučajno, na Zapadu je A-4, najčešće kroz interpretacije Chesleya Bonestella (o njemu kasnije), postao jedna od ikona pedesetih godina.

Drugi uzor, vidljiv u gore navedenim primjerima SF filmova iz pedesetih, je, opet naravno, leteći tanjur. Ove naprave fantastičnih letačkih svojstava u modu ulaze nakon navodnog prvog opažanja jedne formacije 1947. godine i preko noći postaju nezaobilazno mjesto zapadne pop-kulture, a i šire.

Svatko tko je gledao *Odiseju*, zna da u njoj nema niti derivata A-4, niti letećih tanjura. Imamo jedan drugi, uvjetno, von Braunov projekt, a to je prstenasta rotirajuća svemirska stаница. Imamo nešto što opasno liči na *Space Shuttle*. Imamo brodove za let iz orbite do Mjeseca i one za „zujanje“ po

samom Mjesecu. I konačno, za „ozbiljna“ putovanja imamo *Discovery* i njegove male kapsule, što sa svojim mehaničkim rukama i velikim okruglim prozorima, poput Kiklopova oka, podsjećaju na groteskne rakove.

Također, svatko tko je gledao *Odiseju* zna kolika je pažnja posvećena izgradnji unutarnjih prostora u svemirskim letjelicama i stanicama. Clarke, Kubrick i ekipa su se namučili da prikažu bestežinsko stanje koje vlada u svemiru, kao i jedini u ovom trenutku poznati način da se u svemirskom brodu uspostavi simulacija zemljine gravitacije, dakle vrtnjom prostora za

Kubrick i Clarke pri stvaranju svojeg remek djela

posadu. Da podsjetimo, gotovo svi SF filmaši do tada i većina od tada rješavali su i rješavaju problem gravitacije spejsoperetno pretpostavljajući nekakve generatore gravitacije. To kod Clarkea i Kubricka nije prolazilo, pa zato gorespomenuti kotač, težak više desetaka tona, za koji se zvalo u pomoć avionsku industriju.

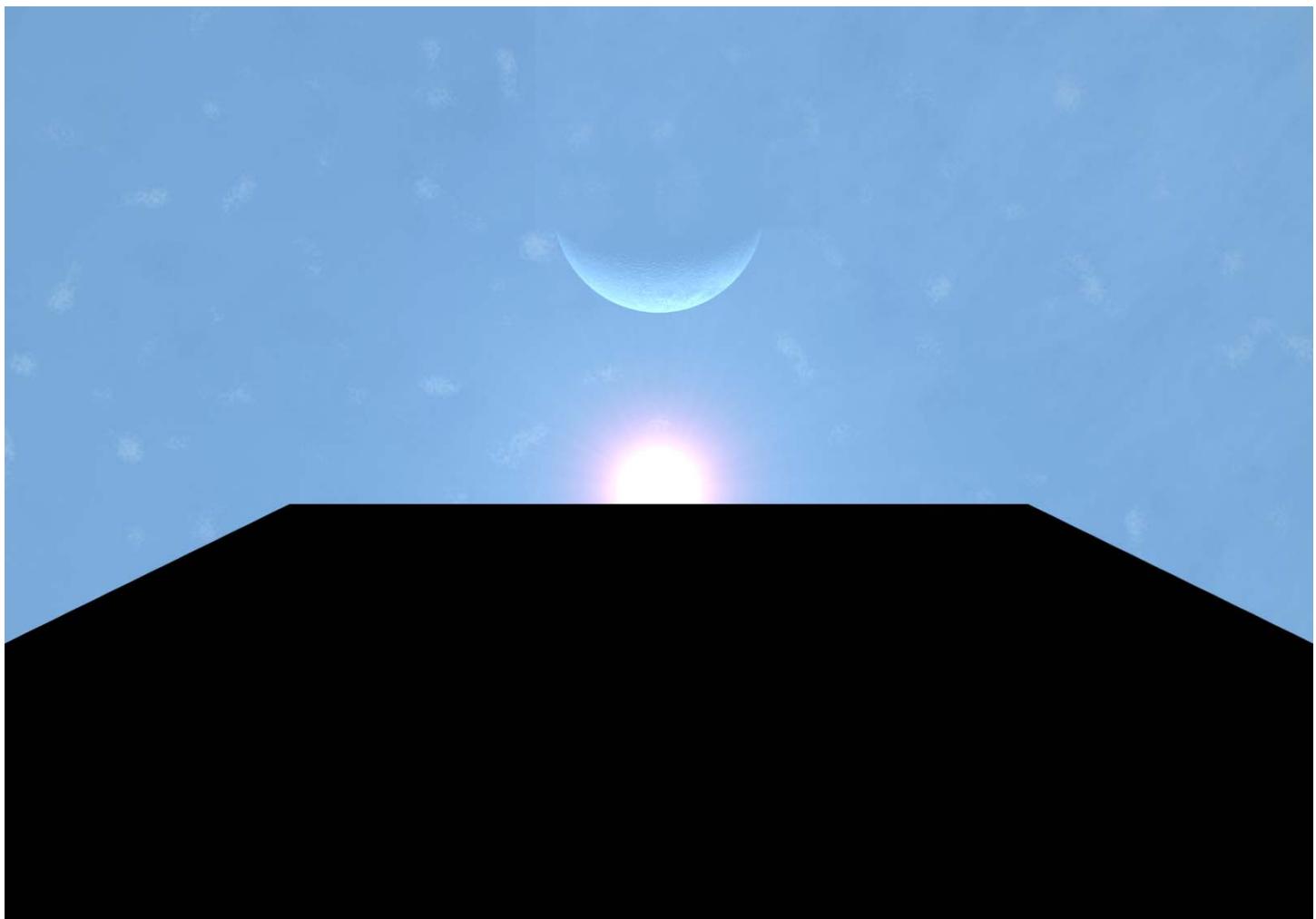
Kubrick kao autor shvatio je (ili mu je to Clarke rekao) da u tim svemirskim brodovima ljudi žive i rade. Odatle i npr. zapakirani obroci na slamčice i bestežinski zahodi s opsežnim uputama (Oj, veselja to čitati kad pritegne! Zašto Clarke, koji je navodno pisao te upute, nije osmislio piktograme?), kao i detaljno razrađeni skafanderi.

Sve to rezultiralo je filmom u kojem je po prvi put vrlo realistično prikazan život i rad u svemiru, na način koji do tada nikad nije bio viđen. Uzgred, *Odiseja* je i jedan od stvarno malobrojnih SF filmova u kojima u vakuumu nema j.....g zvuka. Još jedna mala digresija: suvremenik *Odiseje* bila je i serija *Zvjezdane staze*. Moguće da je i njezinom kasnijem kulnom statusu pridonio dizajn brodova i njihovih unutrašnjosti, odmaknut od stereotipa srebrnastih falusa i/ili tanjura.

Kubrick je pogodio „u sridu“ i kad je trebalo oslikati sam Svemir. Njegov prikaz Mjeseca i mjeseceve površine (a film je sniman i premijeru je imao prije Neil Armstrongova malog/velikog koraka), Jupitera i Galilejevh mjeseca i svekolikog svemirskog prostranstva pokazao se prilično

točnim. Možda je Kubrick malo „fulao“ u prikazu Zemlje iz svemira, bar što se boja tiče, ali Bože moj... U vizualizaciji Kubrickova svemira itekako se vidi utjecaj Chesleya Bonestella. Ovaj je američki slikar (SF-om se bavio prilično malo) bio čovjek koga ste pedesetih zvali kad vam je trebao prikaz projekata svemirskih letjelica i vizije svemirskih dubina, od Mjeseca do najudaljenijih galaksija. Ilustrirao je niz popularnih knjiga o osvajanju svemira (između ostalog, radio je i s von Braunom), a na filmu je surađivao s Haskinom u *Ratu svjetova* (uvodne slike). Ukratko, tih je godina Bonestell bio aršin po kojem ste mjerili taj tip ilustracije, istovremeno znanstveno precizan (jasno, u okvirima onoga što se znalo) i umjetnički dorađen. Iako su brojni Bonestellovi prikazi danas opovrgnuti, njihova ljepota i umjetnička snaga ostaju nepremašeni.

Odiseja osvaja još dva vizualna vrhunca. Jedan je, naravno, Monolit. Iako se ekipa igrala s nekakvim izvanzemaljcima, za koje na kraju više nisu imali ni para ni vremena, ipak su jednostavan oblik i crnina Monolita ostali nepremašeni simboli istinski tuđeg razuma što nas možda promatra iz svemirskih dubina. Lucasova menažerija, iako fascinantna na svoj način, ipak je *Muppet show* u kome je vremenom Žabac Kermit ispustio sve uzde iz ruku. ET je sladunjavi Spielberg, a tuđini iz *Bliskih susreta treće vrste* prekopirani su iz UFO mitologije. Izvanzemaljci iz *Star Treka* su

ipak niski TV budžet rješavan maskama. Gigerovo čudovište ostaje možda jedini dostojni konkurent Monolitu, njegova istinska antiteza, ubojita iracionalnost naspram prosvijećenog razuma.

Drugi je vrhunac Bowmanovo putovanje kroz Monolit, vatromet boja u kome nam je Kubrick, inventivno koristeći razne tehnike, od složenih višestrukih ekspozicija, preko razlijevanja boja i lakova na površini vode, pa do solarizacije pejsaža snimljenih iz zraka, dao prikaz kozmičkih dubina koji je, posredstvom slika s Hubbleova teleskopa, uspio nadmašiti tek sam Svemir.

Clarke i Kubrick: filozofi pesimizma

Odiseja u osnovi problematizira dva pitanja, koja se tek naizgled čine pomalo dramaturški nepovezanim u cjelini filma. Jedno je pitanje nastanka ljudskog razuma u kontekstu božanske intervencije. Drugo je odnos čovjeka i misaonog stroja, odnosno kompjutera.

Kad spomenem frazu „božanska intervencija“, onda naravno ne razgovaram o Bogu, bradatom starcu gnjevna pogleda, kako ga je oslikao npr. Michelangelo na

svodu Sikstinske kapele. Clarkeov i Kubrickov bog je kozmički razum u kome su, vrlo vjerojatno, stopljeni razumi više vrsta, a koji je u odnosu prema Čovjeku i sveznajući i svemoguć. Da, netko sveznajući i svemoguć je ozbiljan kandidat za Boga. Motive intervencije tog razuma na planetu Zemlji ne znamo i ne razumijemo, kao što je i dobro pitanje zašto je Bog baš Židovima baš na Sinaju dao baš Deset zapovijedi. Clarkeov i Kubrickov Bog ne ispisuje munjom svete riječi, već šalje Monolit, hladan, crn, uspravan, da prenese iskru razuma.

Sad mi, kao mala digresija, pada na pamet: jesu li se Clarke i Kubrick zapravo zafrkavali? Je li prvih pola sata *Odiseje* ustvari *remake* Cecil B. DeMilleovih *Deset zapovijedi*? Krajolik u kome majmuni obitavaju definitivno podsjeća na Sinaj. (U stvarnosti bi tu trebalo biti puno više trave, po koje stablo akacije, a i o onim tapirima bi se imalo što za reći.) Monolit u krajoliku neminovno sliči kamenoj ploči, savršeno obrađenoj Božjom rukom. Je li onda majmun - koji ga dotakne, stekne razum i onda preko barice (Crveno more!) povede svoj čopor u kozmičku budućnost - Mojsije? A baš negdje u to vrijeme je Charlton Heston, čija je interpretacija Mojsija u *Deset zapovijedi* jedna od njegovih najpoznatijih uloga, snimao *Planet majmuna...* Koincidencije, koincidencije...

No dobro, da se malo uozbiljimo! U cijelom tom motivu izvanske intervencije,

prenošenja razuma, ima jedna vrlo mračna crta. Naime, što je prvi majmunov čin kad se dograbi kosti? Razbijanje životinjske lubanje. Destrukcija kao generalna proba za ubijanje. Koje uslijedi nedugo potom. Ukratko, čim je majmun, predak čovjeka, stekao razum, upotrijebio ga je da oko sebe sije smrt. Netko će reći da je to neophodno, da se u mesojeda nužno razvija veća inteligencija nego u biljojeda. Ja na to odgovaram jednom riječju: slonovi. Biljojedi su, intelligentni do ruba razuma, imaju izvrsno pamćenje i surlu koja je iznenadujuće precizna kad treba baratati (malo je nezgodno reći manipulirati) čak i vrlo malenim predmetima. I relativno su miroljubivi... Zašto se onda Monolit nije spustio među krdo slonova?

Dok još ubijanje tapira možemo opravdati glađu, što je s ubijanjem bližnjega svoga? Svađa oko mlake vode se mogla razriješiti bez krvi, kao što se razrješavala generacijama prije toga, prijetećim gestama i galamom iza kojih nije bilo stvarnog nasilja. Žele li nam Clarke i Kubrick poručiti da je razum neodvojiv od nagona za ubijanjem bližnjega svoga? Da bez neprestanog ubijanja ne bi bilo današnje ljudske civilizacije? Ovo pogotovo što se u slavnoj sceni, koja premošćuje milijune godina, bačena kost pretapa u paradu letjelica što nepobitno podsjećaju na orbitalna oružja. Jedan od satelita, ako pažljivo gledate, nosi oznake kineskog ratnog zrakoplovstva.

Postavlja se pitanje jesu li tvorci Monolita znali da će stavljanjem zrnca razuma u majmune dobiti agresivnu vrstu? Jesu li mislili da je to jedini način da iz tih majmuna nastanu svemirski putnici? Ili im baš takvi „agresivci“ odgovaraju, iz razloga o kojima možemo samo nagađati? Podsjetimo, i biblijski je Bog odabranom narodu zapovijedao neka sve svoje neprijatelje istrijebi bez milosti i bez ostatka.

Ili je, pak, agresivnost u majmuna rezultat nepredvidiva slučaja, tvornička greška koja je nastala kad se skup nagona pogonjenih vjećitim strahom susreo s nečim višim, sa sposobnošću da se iz ničega stvori nešto? Na žalost, tvorci *Odiseje* nisu nam više pri ruci da odgovore na ova fundamentalna pitanja.

Da bi se ipak moglo raditi o uvjerenju da razum i sklonost ubijanju idu ruku pod ruku (što može biti samo pesimističan pogled na čovjeka kao biće, ali nažalost i opravdanje za nasilno ponašanje na svim nivoima ljudske zajednice), proizlazi iz na

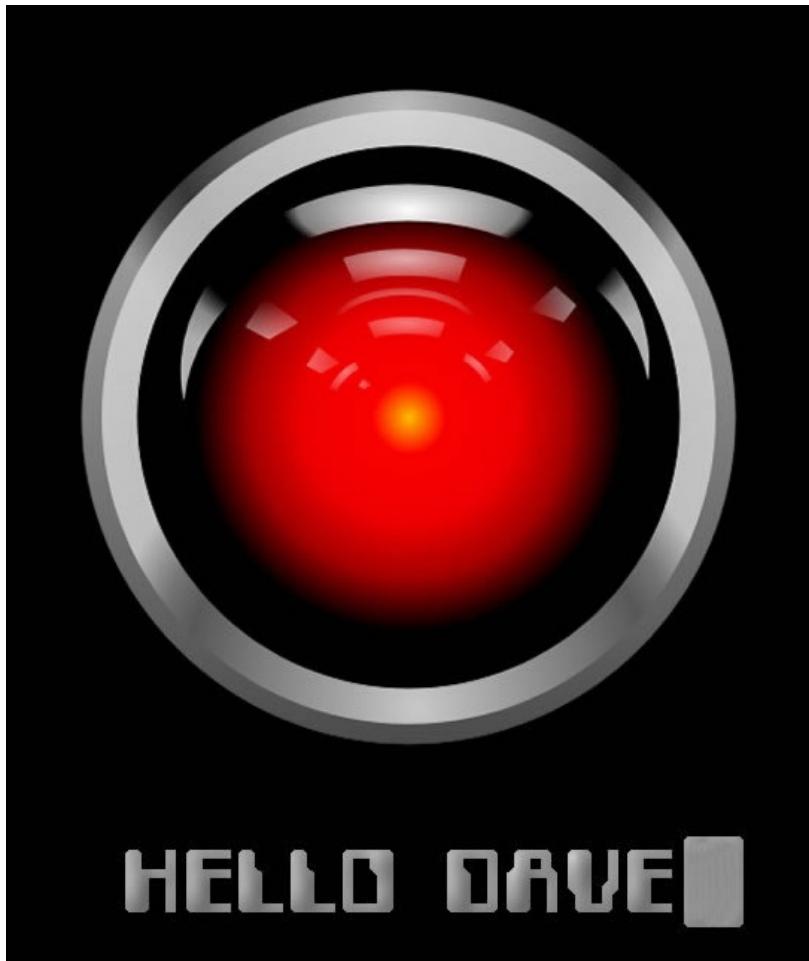
prvi pogled pomalo nakalemljene epizode s HAL-om.

Čisto dramaturški gledano, HAL-ova pobuna se u kontekstu glavne narativne linije čini kao podzaplet koji počinje naizgled bezazleno i završava prije no što se interes vrati natrag na Monolit, ovaj put u Jupiterovu sustavu. Da, ako se priča

skoncentrira samo na Monolit i čovjekovu vezu s njime, onda se bez HAL-a itekako moglo.

Međutim, epizoda s HAL-om je vjerojatno ključna i potvrđuje pesimistični stav prema razumu kao takvom. Naime, na relaciji čovjek - HAL javlja se isti odnos kao i na relaciji kozmički

razum - čovjek. Kao što je kozmički razum, otjelovljen u Monolitu, stvorio čovjeka, tako je čovjek stvorio HAL-a. Čovjek nastavlja Božje djelo: stvara razum. Razlika je samo u tome što Bog (tj. kozmički razum) kao gradevni materijal koristi već postojeći život, a čovjek uzima poluvodičke materijale. U kontekstu *Odiseje*, čovjek je jednakot tako umjetan kao i HAL. I obratno.

Treba li onda čuditi što su i rezultati fundamentalno slični? A i posljedice, kad HAL počne ubijati po *Discoveryju*? Tvornička greška? Ili neminovna posljedica razuma? Kao što rekoh, tvorci *Odiseje* nisu nam više pri ruci...

Što je najgore, HAL pokazuje daleko više emocija od ljudi kojima je okružen. Sredinom šezdesetih, mnogi su vjerovali kako će ljudsko društvo na početku 21. stoljeća biti upravlјano razumom. Odatle je neminovno predviđana i određena emotivna distanciranost, da ne kažemo hladnoća. Vidljivo je to već u interijerima, modernistički dizajniranim za strogu funkcionalnost. To je još razumljivo u svemirskoj stanici, koja je neka vrsta javnog prostora, međutim, čak i u *Discoveryju*, koji je posadi i dom i radni prostor, ne nalazimo apsolutno nikakva traga individualnosti ljudi koji u njemu borave. Nema nalijepljenih fotografija, *Playboyevh* zečica ili obitelji, svejedno. Nema o klin obješenih plišanih medvjedića. Nema uspomena na dom. Nema one smiješne ptice što na stolu svako malo umače kljun u vodu, umjetnog cvijeća, reprodukcija na zidu, vjerskih simbola. Nema ničega što bi odstupalo od hladne funkcionalnosti svemirskog broda. Jedini trag ikakve ljudskosti među likovima u *Odiseji* je Bowmanovo crtanje, a i ono je motivski sputano hladnoćom prostora u kojem se odvija. Likovi se ponašaju skoro kao roboti. Hladno, bez emocija. Čak i susreti s obitelji, preko video-veze, djeluju

isforsirani, na silu, zato jer se baš mora. Jednom kad stignemo u tu 2001., ulazimo u emotivnu Saharu prema kojoj je onaj kamenjar po kome skaču majmuni pravi rajske vrt. Da li je HAL-ova pobuna zapravo krik bića koje traži emociju? I kad je ne nalazi, otkriva homicidalnu spletku kao jedini izlaz iz pustoši u koju je bačen?

Nažalost, kao da današnji svijet, u kome iz emocionalne praznine kuljaju krvave bujice nasilja, daje Clarkeu i Kubricku za pravo.

Clarke i Kubrick: iznevjereni proroci

Možemo sada raspravljati satima gdje su Clarke i Kubrick pogodili budućnost, a gdje su u svojim predviđanjima promašili. Kao što reče Heinlein: proroku se ne isplati biti previše detaljan. Clarke i Kubrick su to u slučaju *Odiseje* iskusili na svojoj koži. Da, Pan Am kao zrakoplovna tvrtka nije dočekao 2001. godinu. Da, minijaturizacija elektronike je nešto što je Clarkeu i svim onim silnim stručnjacima potpuno promaklo: ubijanje nekog blisko budućeg HAL-a će se vjerojatno svesti na cipelarenje limene kutije 15*50*75 cm, a ne na ordiniranje odvijačem u hali radioničkih dimenzija. Da, zujimo po orbiti letjelicom sličnom onoj u filmu. Zove se *Space Shuttle* i skupa je i ne baš sigurna u upotrebi: stopa gubitaka je 40%.

Ne znamo kakav je svijet kojeg su Clarke i Kubrick osmislili u *Odiseji*. Da li su predviđeli ekološku i energetsku krizu? Neki oblik hladnog rata postoji, Ameri podmeću Rusima obavještajne patke, a i Kinezi su tu negdje, ali sve se to odvija u uvjetima hladne učtivosti. (Namjerno sad ne trčim pred rudo: znamo da su odnosi do 2010. poprilično zatoplili, da ne kažemo zakuhalici.) Iz sterilnosti prostora i odnosa možemo pretpostaviti racionalno upravljanu društvo.

Međutim, ono u čemu su Clarke i Kubrick jadno podbacili preoptimistično je predviđanje ljudskih postignuća u svemiru. Da, poslali smo ljude na Mjesec. Više puta, na po dan-dva. Da, imali smo ukupno tri svemirske stanice. Dvije su sagorjele, a ni jedna nije ni blizu onoj iz *Odiseje*. Da, dosta uspješno šaljemo sonde po Sunčevu sustavu, a i *Hubble* radi punom parom, a ono što s njega dobivamo nadmašuje čak i Clarkeovu i Kubrickovu maštu.

Ali, u putovanjima u svemir smo jadni, da jadniji ne možemo biti. Trenutno najpouzdaniji svemirski brod kojim šaljemo ljude na ISS izgleda poput ruske kante otprije 30+ godina zato što i jest ruska kanta otprije 30+ godina. *Shuttle* je čista lutrija: ako se ne razletiš pri poletanju, možda se raspadneš pri slijetanju. Spektakularna smrt u svakom slučaju. Da, na broj letova je možda sigurniji nego voziti se autom, ali svejedno... Baze na Mjesecu? Letovi do Marsa? Jupitera? Dalje? Sve se odgađa već

desetljećima i demagoški obećava za sljedećih četvrt stoljeća, da bi opet bilo odgođeno, tko zna za kada.

Ne vjerujem da su razlozi tehnološke prirode. Iako problema ima podosta, mislim da oni nisu takvi da predstavljaju pravi uzrok ovakvim kašnjenjima. Novac? Ha, gledajte, za onih 3000 milijardi dolara, na koliko neki procjenjuju sve moguće dosadašnje izravne troškove i neizravne štete od američkog ponavljanja gradiva iz povijesti, ovaj put u Iraku, moglo se podsta toga poslati u svemir. O tekućim razbacivanjima po vojnim budžetima, za gvožđuriju čija se korisnost u postizanju strateških ciljeva svakodnevno demonstrira, opet u Iraku, nećemo ni govoriti.

Ne, dame i gospodo, drugarice i drugovi, uzroci nisu ni tehnološki ni finansijski.

Suočimo se s činjenicama. Von Braun je došao iz nacističkog miljea. Koliko god mi šutjeli o tome, čovjek je bio SS-ovac. Koroljev je operirao u uvjetima sovjetskog komunizma. Kažeš riječ, ode glava. Dobro, zeleno svjetlo za program *Apollo* dao je Kennedy, znači karizmatični predsjednik u uvjetima zapadne demokracije na vrhuncu moći. Ali, i on je djelovao požurivan od Sovjeta, bila je to etapa svemirske utrke koja je imala i značajne vojno-strateške elemente. Vidite u kom smjeru uzimam parametre za gađanje?

Naime, postavlja se pitanje: je li nam za ostvarenje ozbiljnih, vremenski,

financijski i ljudski zahtjevnih projekata, poput naseljavanja svemira, nužno potreban neki oblik kolektivizma, da ne kažem totalitarizma?

Ima li suvremeno (pseudo)demokratsko društvo, koje sačinjavaju građani potrošačkog mentaliteta, vođeni „u se, na se, poda se“ motivacijom, uopće potrebnu količinu vizionarstva potrebnu za takav pothvat? Mogu li ga inicirati korumpirani stranački demagozi, činovničići koji glume od naroda izabranu vlast, a sve zapravo u ime korporacija koje sada već očito zanima jedino kratkoročni profit? I može li se to pitanje postaviti u društвima u kojima su konzumerizam i tzv. demokracija (a zapravo ljigava predstava u kojoj najmoćnija država svijeta nije čak u stanju niti pouzdano prebrojiti glasove) dogme u ime kojih se po svijetu razaraju čitava društva i zatiru tisućljetne kulture.

Von Braun je svoje preteče svemirskih brodova razvijao u ime i za račun jedne zločinačke ideologije. Koroljev je radio u ime druge ideologije, koja je imala svijetle misli, ali je završila do lakata umočena u krv. Nisam siguran da je dezideologizirano globalizacijsko kapitalističko društvo, zajednica sebičnih pojedinaca, sposobno naseliti svemir. Ono nije sposobno razriješiti i mnogo

jednostavnije, a nažalost hitnije, probleme, poput ratova, gladi, ekološkog kolapsa. Ono jednostavno za to nema volje. Kao što nema ni volje upustiti se u projekt baze na Mjesecu, ili poslati čovjeka na Mars.

Suvremeno čovječanstvo je poput ondašnjeg kineskog cara, u vrijeme malo prije Columba, koji je, nakon što mu je flota uspješno oplovila svjetske oceane, dao spaliti džunke kojima *Santa Maria* jedva da je mogla biti čamac za spašavanje. Dao je spaliti i tek iscrtane karte, i odlučio se za

samoizolaciju, za zatvaranje koje je trajalo pola tisućljeća i koje je od sredine 19. stoljeća plaćeno bezbrojnim poniženjima i patnjama svekolikog kineskog naroda i države.

Clarke i Kubrick su upotrijebili moć umjetnosti da nam pokažu kakva nam budućnost može biti. Učinili su to na način kako nitko prije njih nije i kako skoro nitko nakon njih nije. Oslikali su nam svjetove što nas čekaju. Opomenuli su nas i na naše urođene mane, tvorničke greške koje možemo prevazići upravo na novim granicama. Clarke i Kubrick su bili proroci.

Nažalost, njihove riječi odjekuju dverima kineskih careva. I to je, uz sve trijumfe, prvi i najteži poraz njihova remek-djela.

Odiseja: Monolit među majmunima

Nije istina da nije bilo ozbiljnih SF filmova prije *Odiseje*. Nije istina da ih nije bilo ni nakon nje.

Na čisto tehničkom, da ne kažemo produksijskom, planu, *Odiseja* je 1968. bila neprikosnoveni vrhunac tadašnjih mogućnosti filmskog trika, postavivši standarde ispod kojih više nitko nije smio ići ako je imao ambicije napraviti išta suvislo. Filmske tehnike su nakon *Odiseje* napredovale i Clarkeova izjava da će se film koji želi izgledati bolje od *Odiseje* morati snimati u svemiru može se danas, u vrijeme računalne grafike, interpretirati ili kao šala ili kao neumjereni istrčavanje u trenutku opravdanog oduševljenja postignutim. Majstorstvu svih onih koji su na *Odiseji* radili može se pripisati da taj film i danas tehnički i vizualno uzbudjuje kao i prije četrdeset godina.

Međutim, ja nisam sklon SF film vrednovati prvenstveno po vizualnoj dorađenosti. Znanstvena fantastika nisu lijepе sličice. SF je žanr koji propituje norme, stavove, spoznaje i traži mjesto čovjeka u kozmičkom poretku stvari, ako takvo što uopće postoji.

Na tom planu, vrlo je teško naći neko filmsko SF ostvarenje nakon *Odiseje* koje se uhvatilo u koštac i uspješno ishrvalo s toliko sušinskih pitanja postavljenih pred čovječanstvo. Ridley Scottov *Blade Runner* je jedan takav mogući primjer. Sagan-Zemeckisov *Contact* možda je, uz jako puno dobre volje, drugi. James Cameron je imao ambicije u *Terminatorima* i *Bezdanu*, ali je zapravo reciklirao motive iz *Odiseje* u kontekstu akcionog filma i, bez obzira što jako volim Cameronove SF filmove, promišljenost *Odiseje* ostala mu je izvan dometa. Scottova *Aliena* smo već spomenuli, Spielberg neminovno ode u sladunjavost i šarenilo, i tu pomoći nema, a Lucasovu franšizu se ne da ozbiljno shvatiti u istom tekstu u kome se raspravlja o *Odiseji*.

Ja osobno od *Terminatora 2* naovamo tražim SF film koji bi me istinski oduševio. Nije da ih nije bilo gledljivih, solidnih, sasvim OK. Ali, najčešće bi ostao na kraju neki „ali“, neka nedorečenost, nepotpunjena rupa, praznina, najčešće emocionalna. I kako se već petnaestak godina snizuju očekivanja, *Odiseja* dobiva na težini. Međutim, u tome je istovremeno i još jedna tragedija, još jedan poraz tog filma. Skaču holivudski majmuni posvuda, urliču i keze se i češkaju gole guzice, a Monolit već četrdeset godina čeka da ga netko makar dotakne. I kakvo je stanje stvari, načekat će se...